

Plean Scoile

St Fiacc's NS

Gaeilge Policy

St. Fiacc's N.S.
Fírinne le Misneach

Formulated/Ratified/Reviewed	By
Formulated 15/10/2020	Staff

Signed Chairperson BOM

1. Réamhráiteas:

Tá an scéim seo curtha le chéile ag Foireann Scoil Náisiúnta Naomh Fhiach i 2020. Tá sé bunaithe ar Threorlíní do Mhúinteoirí agus Teanga, an dá leabhar ar an ábhar Gaeilge i gCuracalam na Bunscoile agus ar ár gcleachtadh féin mar mhúinteoirí Gaeilge sa scoil ochtar mhúinteoir seo. Is ar úsáid na Gaeilge mar ghnáth-theanga beo cumarsáide na scoile a leagtar béim sa phlean seo.

2. Rationale:

Táimid ag cur chuige go múinfear Gaeilge chomh héifeachtach agus is feidir trí aontas na múinteoirí maidir le modhanna múinte, forbairt cumas cumarsáide, cur chuige timthriallach, agus eolas ar obair réamh-dhéanta, ionas go mbeidh fíor-leanúnachas ó rang go rang. Cabhróidh seo go mór mar threoir d'ionadaithe ar chaoi go mbeidh gach duine ar an dearcadh céanna maidir le cur chun chrích cúrsa Gaeilge sa scoil seo.

Tá gá ag an bplean seo chun cabhrú linn an curaclam Teanga na Bunscoile 2019 a chur i bhfeidhm, i dtreo is go mbeidh leanúnachas ó rang go rang, cur chuige cumarsáideach á chur i bhfeidhm sa scoil agus chun beim a chur ar gnéithe áirithe den Ghaeilge go mormhor eisteacht, cluichí agus labhairt na Gaeilge sna hard ranganna.

3. An plean i gcomhthéacs na scoile seo agus Fis:

Ta fíor thradisiún sa cheantar a bhaineann le cultúr na Gaeilge. Tá clu agus cáil ar Naomh Fhiach ar son an Peil Ghaelach. Chomh maith le sin tá rince go láidir sa cheantar. Tá Stair áitiúil go láidir sa cheantar. Is e *Motto* Naomh Fhiach: *Firinne Le Misneach*. Cuirtear an bhéim ar Ghaeilge gach Aoine sa thionól.

Áfach níl morán oidhreacht Gaeilge sa timpeallacht agus is minic a admháileann na tuismitheoirí chomh lag is atá a gcuid Gaeilge féin. Tá sé thar a bheith tabhachtach nach úsáidtear é seo mar saghas leithscéal. Tá se tábhachtach a chur ina luí orthu chomh difriúil idir aidhmeanna agus modhanna múinte atá múineadh na Gaeilge na linne seo.

4. Aidhmeanna:

Is iad príomh-aidhmeanna an churaclaim Ghaeilge sa scoil seo ná

- ◆ Úsáid na Gaeilge mar ghnáth-theanga chumarsáide a chur chun cinn.
- ◆ Dearcadh dearfach i leith na Gaeilge agus spéis agus dúil inti a chothú.
- ◆ Cumas éisteachta agus labhartha an pháiste a fhorbairt.
- ◆ Cumas léitheoireachta agus scríobhneoireachta an pháiste a chothú ag leibhéal a oireann dó/di féin.
- ◆ Feasacht teanga agus feasacht cultúir a chothú.
- ◆ Na torthaí foghlama Churaclam Teanga na Bunscoile 2019 a chur i bhfeidhm.

5. Cur i bhfeidhm

(a) Rólanna agus freagracht

Déanfaidh an phríomhoide agus an foireann scoile an plean a fhorbairt, a chur i bhfeidhm agus tuairisc a thabhairt air. Beidh an phríomhoide freagrach as an obair a chur i gcrích, an dul chun cinn a thuairisciú agus cuntas a thabhairt don fhoireann faoin dul chun cinn.

Beidh an phríomhoide freagach don aithbhreithniú an plean Gaeilge.

6. Athbhreithniú

Caithfear an plean seo a athbhreithniú go rialta chun deimhin a dhéanamh de go bhfuil Curaclam na Gaeilge á cur i gcrích i gceart.

(a) Rólanna agus freagracht

Na daoine a bheidh páirteach san athbhreithniú ná: Foireann teagaisc, Múinteoirí le dualgais speisialta/Comhordaitheoir an phlean, Tuismitheoirí, Bord Bainistíochta

1.2 Plean Gaeilge

1.2.1 Cur Chuige Cumarsáideach

Tá an bheim ar an gcumarsáid. An rud is tábhachtaí ná na páistí a chur ag caint agus ag déanamh cumarsáide chomh luath agus chomh minic agus is féidir.

Is iad na gnéithe is suntasaí de chur chuige cumarsáideach ná:

- díriú ar ghánna an pháiste, is é sin na rudaí ba mhaith leis/léi a rá agus an méid den teanga a bhfuil gá leis a roghnú chun é sin a dhéanamh.
- an t-ábhar teagaisc agus foghlama a bheith páistelárnach agus taitneamhach, is é sin go mbeadh díúthbhaint ag na téamaí, na topaicí agus an teanga le saol an pháiste.
- comhthéacsanna réalaiócha a úsáid, is é sin go n-úsáidfeadh an páiste an Ghaeilge i suíomh an tseomra ranga agus na scoile.
- an páiste a bheith gníomhach san fhoghlaim, tascanna á ndéanamh agus cuspóir cinnte a bheith ag an gceacht.
- ionchur a fháil ó stór focal, ó struchtúir ghramadaí agus ó agallaimh réamhullmhaithe mar ullmhúchán don tsaoirse cainte a bheith ag an bpáiste sa tasc.
- feidhmeanna teanga a chomhlíonadh, mar shampla slán a fhágáil, ceist a chur ar dhuine, freagra a thabhairt, mianta agus mothúcháin a léiriú.
- bearna eolais a bheith le líonadh, mar shampla páiste ag críochnú pictiúir ó threoracha páiste eile a bhfuil eolas níos iomláine aige/aici.
- an bhéim a bheith ar úsáid chuí na teanga, is é sin go mbeadh tuiscint éigin ag an bpáiste go mbíonn úsáid na teanga ag brath ar a ról féin agus ar rólanna na ndaoine eile sa chomhrá.
- cumarsáid a bheith mar sprioc le gach ceacht Gaeilge agus na ceithre scil teanga, éisteacht, labhairt, léitheoireacht agus scríbhneoireacht, a bheith comhtháite lena chéile a oiread agus is féidir.
- rogha éigin a bheith ag an bpáiste faoin ábhar foghlama.
- glacadh le hearráidí mar chuid den phróiseas foghlama agus an páiste a spreagadh chun dul sa seans go minic.

Roinntear an ceacht ar thrí thréimhse teagaisc agus foghlama:

- an tréimhse réamhchumarsáide
- an tréimhse cumarsáide
- an tréimhse iarchumarsáide.

Réamhchumarsáide	Cumarsáide	Iarchumarsáide.
Foghlaim foclora, Cleachtadh comhreire, Gníomhaíochtaí faoi threoir, Cluichi gramadaí	Tascanna le deanamh, Cluichi cumarsáide, Rólanna i suimh eagsula, idirghníomhu soisialta, Dramai, Sceitsi, Seiftiu, Ple, Diospoireachtaí	Cleachtadh gramadaí, Anailis na teanga, Cluichi breise, Tasc nua.

- Tá cur síos ar **scéalaíocht** agus ar **fhilíocht** mar ionchur saibhir teanga agus mar fhoinsé litríochta agus feasacht cultúir.
- Cé go moltar iad a mhúineadh ar bhealach comhtháite, tá foscilleana agus straitéisí faoi leith a bhaineann le gach ceann de na scileanna teanga:
 - éisteacht
 - labhairt
 - léitheoireacht

- o scribhneoireacht.

Fráma tagartha

Tréimhse	Saintréithe	Modh múinte nó straitéisí	Eagar an ranga	Idirghníomhú
Tréimhse réamhchumarsáide (Spéis sa teanga agus tuiscint na teanga á gcothú)	1. Spreagadh Múscailt suime 2. Ionchur teanga 3. Cleachtadh foclóir ceisteanna agus freagraí aithris agus athrá druileanna agallaimh faoi threoir cluichí struchtúrtha cumarsáid faoi threoir scéal	Modh na lánfhreagartha gníomhaí An modh díreach An modh closamhairc An modh closlabhartha Modh na ráite Modh na sraithe	An rang go léir Dhá thaobh an ranga Beirteanna oscailte Grúpaí beaga	Múinteoir agus na páistí Páistí agus an múinteoir Páistí agus páistí Páiste agus páiste
Tréimhse cumarsáide (Úsáid na teanga á cothú)	4. Úsáid na teanga Comhlíonadh na bhfeidhmeanna teanga Cumarsáid faoi threoir áirithe ach saoirse úsáide chomh fada agus is féidir Gníomhaíochtaí chun an bhearna eolais a shárú agus chun eolas a roinnt ar a chéile	Agallaimh le bearnaí Tascanna Cluichí cumarsáide Drámaí Sceitsí Gníomhaíochtaí Plé, díospóireachtaí	Obair bheirte Beirteanna dúnta Obair ghrúpa	Páiste agus páiste Páiste agus páistí
Tréimhse iarchumarsáide (Tuiscint á daingniú agus an teanga á húsáid)	5. Féachaint siar agus ar aghaidh Cleachtaí gramadaí bunaithe ar an téacs labhartha nó scríofa Aithris agus athrá fuaimeanna nó focail dheacra Traschur eolais le tasc nó cluiche nua i suíomh eile Féachaint ar aghaidh	Tascanna anailíse Cluichí gramadaí Ceartú botún a rinneadh le linn na cumarsáide trí dhruileanna	Obair ranga Obair ghrúpa Obair bheirte	Múinteoir agus páistí Páiste agus páistí Páiste agus páiste

1.2.2 Feidhmeanna teanga

Os rud é go bhfuil an Ghaeilge mar dara theanga ag gach pháiste sa scoil seo Breacaimid síos anseo na fo-ranna a bhaineann le Feidhmeanna Teanga in ár scoil.

- ❖ Caidreamh sóisialta.
- ❖ Soiléiriú a lorg i gcomhrá.
- ❖ Dearcadh a léiriú agus a lorg.
- ❖ Eolas a thabhairt agus a lorg.

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

- ❖ Struchtúr a chur ar chomhrá.
- ❖ Dul i gcion ar dhuine.

De ghnath muintear agus usaidtear na feidhmeanna teanga i gcomhtheacs teamai eigin. Deanfaimid iarracht an greille soe a leanas a leanuint I dtreo is go mbeidh forbairt ann tríd na ranganna.

Eiseamláirí de na Feidhmeanna Teanga Naomh Fhiach

Catagóir: Caidreamh sóisialta a dhéanamh (R.C. lch. 20)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 agus 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 5 agus 6
beannú do dhuine	Dia duit. Dia is Muire duit. Tá fáilte romhat.	Dia daoibh. Dia is Muire duit/daoibh. Conas atá tú?	Dia is Muire duit. Dia is Muire duit is Pádraig.	Dia is Muire daoibh. Dia is Muire duit/daoibh is Pádraig.
slán a fhágáil	Slán.	Slán anois. Slán go fóill. Slán agus go raibh maith agat.	Slán tamall.	Slán agus go n-éirí an bóthar leat. Feicfidh mé tú/sibh níos déanaí/amárach.
glaoch ar dhuine	A mhúinteoir. Tar anseo.	A athair. A Mháire A Sheáin	A dhuine uasal. A bhean uasal.	
aird a lorg		Gabh mo leithscéal. An bhfuil sibh réidh/ullamh? Tá/Nil	Nóiméad amháin más é do thoil é. Éistigí.	An féidir liom labhairt leat /ar feadh nóiméad / rud éigin a fháil
bualadh le duine	An bhfuil tú go maith?	Conas atá tú? go maith. Tá mé tinn. srl	Aon scéal nua.	
cur in aithne	Seo é / í. Seo x. Sin X.			
comhghairdeas a dhéanamh		Lá breithe sona duit.	Maith thú.	Comhghairdeas.
comhbhrón a dhéanamh	A. Tá brón orm.		Mí-ádh.	Déanaim comhbhrón leat. Beidh lá eile agat/agaibh.

Catagóir: Dul i gcion ar dhuine nó ar dhaoine eile (R.C. lgh. 21,22)

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 agus 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 5 agus 6

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

cead a lorg, a thabhairt, agus a dhiúltú	An bhfuil cead agam dul amach / dul go dtí an leithreas? Tá/Níl.	An bhfuil cead agam x a fháil/ mo lámha a ní? Tá / Níl. Ceart go leor. Brostaigh. Ar aghaidh leat. Nil cead agat x a fháil.	An bhfuil cead agam an fhuinneog a oscailt/an doras a dhúnadh? Tá / Níl. Fan go fóill.	An bhfuil cead agam teacht isteach
buíochas a léiriú	Go raibh maith agat.	Go raibh míle maith agat.		Míle buíochas.
smaoineamh a chur chun cinn		An féidir linn? An bhfuil cead againn?	Cén fáth nach féidir linn x a dhéanamh?	Cad mar gheall ar?
iarradh ar dhuine rud éigin a dhéanamh	Suigh síos / seas suas. Stop. Cuir an x ar an mbord.	Faigh an leabhar rolla/ x. Tóg amach X. Píoc suas na páipéir. Glan an clár dubh	Suígí síos. Seasaigí suas. Tógaigí amach na leabhair, Déanaigí Bigí Téigí	
duine a ghríosadh			Lean ort. Ar aghaidh leat.	
magadh faoi dhuine			Is pleidhce thú.	
cuireadh a thabhairt, a dhiúltú, glacadh leis nó fiosrú faoi			Ar mhaith leat teacht go dtí mo theach, mo chóisir srl. Ba/Níor mhaith liom. Cá mbeidh sé ar siúl? Cén t-am? Cén dáta / lá? Ní féidir liom mar	An dtiocfaidh tú go dtí ... ? Tíocfaidh / Ní thíocfaidh. Go raibh maith agat don chuireadh / ach ní féidir liom dul mar
foláireamh a thabhairt do dhuine	Bí ag siúl. Ná bí ag rith. Ná bí ag caint.	Tóg go bog é. Ná bí ag pleidhciócht.	Ná bigí ag x. Ná bigí ag x nó Bí/bigí cúramach. Tabhair aire.	Go deas réidh más é bhur dtoil é.
stádas a fhógairt nó a cheistiú			Is mise an duine is fearr sa rang. Is mise laoch na imeartha.	Conas gur tusa ?
Maiomh	Tá mé go maith ag ..	Tá mé go hiontach ag ..	An bhfaca tú é sin?	Is mise an duine is fearr / ag ..

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

Catagóir: Dearcadh a léiriú agus a lorg (R.C. lgh. 22,23)

Ba chóir go gcuirff ar chumas an pháiste	Naionán	Ranganna 1 agus 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 5 agus 6
eolas nó aineolas, cuimhne nó easpa cuimhne a léiriú agus fiosrú fúthu		Tá/níl a fhios agam. An bhfuil a fhios agat?	An cuimhin leat? Is/ní cuimhin liom. Níl a fhios agam cá bhfuil Níl a fhios agam cé a ...	An bhfuil aithne agat ar an duine seo? Tá / Níl.
cinnteacht, éiginnteacht, féidearthacht a léiriú, fiosrú fúthu	Tá / Níl 'Sea / Ní hea		Tá / Níl mé cinnte. An bhfuil tú cinnte? Tá / Níl	Ca bhfuil an x? Níl mé cinnte. B'fhéidir go bhfuil sé ...
leibhéal dóchúlachta a léiriú agus fiosrú faoi is dócha gan amhras is féidir gan seans			Cá bhfuil Sinéad? Is dócha go bhfuil sí tinn.	B'fhéidir go bhfuil sé san ospidéal / tinn. An mbeidh sé anseo / an bua againn an dóigh leat? Beidh gan dabht / gan amhras. Níl /Tá mé cinnte.
taitneamh nó easpa taitnimh a léiriú	An maith leat? Is/ní maith liom.	Is breá liom. Is fuath liom. Is fearr liom.	Ar mhaith leat? Ba/níor mhaith liom. Is fearr liom x ná y.	An dtaitníonn _ leat? Taitníonn / Ní thaitníonn. B'fhearr liom x ná y.
Mianta a léiriú nó fiosrú fúthu	An bhfuil sé go deas / maith? Tá / Níl.	Ar mhaith leat mílseán? Ba mhaith liom / Níor mhaith liom.	Ba mhaith liom x. Ar mhaith leat éisteacht leis an téip? Ba mhaith liom.	Ba mhaith liom deoch a fháil / leabhar a léamh / leabhar nua a cheannach / dul ag snámh / dul amach ag súgradh. Cad ba mhaith leat a dhéanamh?
rogha a léiriú agus fiosrú fúthi		Is fearr liom x. Cé acu is fearr leat?	Is fearr liom x ná y.	Cé acu ab fhearr leat? B'fhearr liom x ná y.
leithscéal a ghabháil	Tá brón orm.		Gabh mo leithscéal.	
sásamh nó míshásamh a léiriú nó fiosrú fúthu	Go maith! Go deas!	Go dona!	Tá / Níl sé sin go maith / go dona. Cad a cheapann tú? Ar fheabhas / go dona.	An bhfuil sé seo go maith (an dóigh leat) ? Tá / Níl
aontú nó casaontú le ráiteas	Tá / Níl	Is ea. / Ní hea Fíor / bréagach	Briathra dearfa agus diúltach san Aimsir Chaite m.sh Bhris /	Aontaím / Ní aontaím An n-aontaíonn tú?. Tá sé sin fíor /

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

			Níor bhris. Tá / Níl an ceart agat.	bréagach. Níl sé sin fíor.
ábaltacht nó easpa ábaltachta a léiriú	Is féidir liom. Ní féidir liom. An féidir leat x?	An féidir leat x?	Is féidir liom leadóg a imirt / sacar a imirt. An bhfuil tú in ann.....? Tá /Níl. Tá mé in ann Níl mé in ann	Is féidir liom x a scríobh / x a dhéanamh / x a bhriseadh srl.
séanadh	(An raibh tú ag gaire?) Ní raibh.	(An bhfaca tú ?) Ní fhaca. (Ar chuala tú?) Níor chuala. (Ar thóg tú?) Níor thóg.	(Ar fhág tú?) Níor fhág. (Ar bhris tú?) Níor bhris.	(Ar bhuail tú?) Níor bhuail (Ar chaill tú?) Níor chaill.
maithiúnas a léiriú	Tá brón orm. Ceart go leor.	Tá go maith. Tá sé ceart go leor.	Tá brón orm, ní fhaca mé tú. Tá brón orm, ní raibh a fhios agam go raibh tú ansin.	Ní raibh a fhios agam gur leatsa é.
tacaíocht a léiriú	Maith thú. Go deas. Go maith. Tá tú an-mhaith.	Ar fheabhas. Go hiontach. Go breá. Maith sibh. Tá sé sin go maith.	Beidh tú go breá – ar aghaidh leat.	
díomá a léiriú			Tá díomá orm.	Is mór an trua é.
dóchas a léiriú	Beidh tú ceart go leor.		Tá súil agam...	Tá súil agam go dtiocfaidh sé/sí. Táim ag súil go mór le
ligean air/uirthi		Tá tinneas cinn / tinneas fiacaile orm. Tá pian i mo bholg/ i mo cheann.	Féach, is féidir liom éitilt. Is x mé. Is féidir liom	Táim ag lígean orm gur x mé.
scéalta a chumadh nó a insint	Bhí ... Thit ... D'ith ... D'ól... Fuair	Ar maidin Inné Lá amháin	Dé Sathairn seo caite ... Aréir Arú inné ...	Anuraidh ... Ar dtús ... Ansin Tar éis tamaill ... faoi dheireadh / ar deireadh
léiriú gur gá nó nach gá rud éigin a dhéanamh agus fiosrú faoi			An bhfuil orm/orainn é seo a dhéanamh? Tá / Níl Tá orm dul abhaile anois mar	Caithfidh mé dul a chodladh go luath mar .. Caithfidh mé éadaí nua a cheannach mar .../ m'obair bhaile a dhéanamh nó

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

Catagóir: Eolas a thabhairt agus a lorg (R.C. Ich. 25)

Ba chóir go gcuirfi ar chumas an pháiste	Naionáin	Ranganna 1 agus 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 5 agus 6
Aithint	Peann Sin peann. Is liomsa é.	Is madra mór é sin.	Cailín / buachaill an-mhaith / an-deas / dána is ea é/í.	Teach trí stór atá ann.
tuairisciú	Anseo /as láthair Tá sé/sí tinn, sa bhaile, as láthair. Níl sé/sí anseo. Tá cnag ar an doras. Tá Liam dána / ag ithe / ag troid. Tá an leabhar ar an mbord.	Tá sé/sí ag an bhfiacloir / i seomra eile / san ospidéal. Thit sé sa chlós. Bhí..... Chuaigh Tá / Bhí X ag troid sa chlós. Tá x ag ithe an lóin. Thug San Nioclás x dom. Inniu an Luan / Máirt / Céadaoin / Déardaoin / Aoine.	Chonaic mé é/í ar maidín. Níl a fhios agam cá bhfuil sé/sí. Beidh sé ar ais amárach. Chuala..... D'ith mé / d'ól mé Chuaigh Tá sé tirim / ag cur baistí / ag cur sneachta / arís / anois.	Beidh an cluiche ar siúl ar a trí a chlog amárach. Tá beirt – deichniúr as láthair. B'fhéidir go bhfuil sé/sí
teachtaireacht a thabhairt	Seo duit an rolla / nóta / litir.	Seo nóta duit ó Tá Niamh tinn. Tá cóta nua ag x.	Tá litir agam duit ó Ní bheidh mé ar scoil amárach. Beidh mé ag dul go dtí an fiacloir ar a 10 a chlog. Ní bheidh x ar scoil go dtí an x mar tá sé/sí tinn.	Beidh an bus déanach inniu. Glaofaidh mé ort/oraibh nuair a bheidh sé in anseo.
ceartú	Ná bí ag ..	Ná déan é sin. Ní hea, is liomsa é. Ní liomsa é – tá mo chóta gorm.	Ná caith páipéir sa chlós. Ní leatsa é – is liomsa é.	Ná bí ag pleidhíocht. Thug sé dom é.
ceisteanna a chur agus a fhreagairt	An bhfuil cead agam dul amach / dul go dtí an leithreas? Tá / Níl. Cá bhfuil x? Sa chlós / sa seomra / sa leithreas / sa chófra / sa bhosca. An bhfuil sé (dathanna / gníomhaíochtaí) ? An bhfuil tú tinn? Tá / Níl. Cad atá sa ..? Cé hé / hí sin? Cad é sin? An leabhar é? Ní hea / Sea.	Ar ith/ól tú? D'ith mé / níor ith mé. D'ól mé / níor ól mé. Cad/céard a tharla? Cé leis é seo? Ar thóg, thit, bhris, chuala, tháinig? An raibh, bhfaca, ndeachaigh, ndearna ? Cén dath atá ar an X? Cathain? (laethanta na seachtaine – inné, ar maidín, ag am lóin) Conas? Cén t-am? (uair) Cé mhéad? Cad is ainm duit? Cén aois tú? Cén rang ina bhfuil tú?	Ceisteanna le briathra ón Aimsir Chaite, Aimsir Láithreach, Aimsir Gnáthláithreach (dearfach agus diúltach). Cad is dóigh leat? Cén t-am? (leathuair tar éis, ceathrú tar éis, ceathrú chun) Cén fáth? Mar	Ceisteanna le briathra ón Aimsir Fháistineach (dearfach agus diúltach). Cad é do thuairim? Is dóigh liom go / gur Cén sort /saghas? Cén praghas? Meas tú?

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

Catagóir: **Soiléiriú a lorg i gcomhrá (R.C. lch. 20)**

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 agus 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 5 agus 6
caspa tuisceana a léiriú			Ní thuigim. Cé mhéad atá air?	Ní feidir liom é a dhéanamh.
cabhair a lorg			An féidir leat cabhrú liom? Cad is brí le x ?	Conas a deireann tú / a déarfá?
litriú a lorg			Litriugh x más é do thoil é. Cén Ghaeilge atá ar x ?	Conas a litríonn tú / litreofá ?
athrá a lorg			Abair é sin arís más é do thoil é.	Abair é go mall le do thoil.

Catagóir: **Struchtúr a chur ar chomhrá (R.C. lch. 26)**

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Naíonáin	Ranganna 1 agus 2	Ranganna 3 agus 4	Ranganna 5 agus 6
oscailt			Ar chuala tú? Tá an lá go hálainn / go dona / fiuch / fuar / go deas.	Tá tú ag obair go crua / dian.
féincheartú			Ó, gabh mo leithscéal, tá brón orm Ní hea ach Ní anois ach níos déanaí / níos luaithe / ag am	Fan go bhfeicfidh mé.
cur síos a dhéanamh céim ar chéim			Ar dtús..... Ansin Tar éis tamaill Leis sin	Níorbh fhada Ar deireadh
Coimriú		 agus is mar sin a tharla. Sin, sin. agus mar sin / dá bhrí sin / dá bharr ní bheidh sé ar scoil.
deireadh a chur le comhrá			Sin é. Ceart go leor mar sin. Tá deifir orm anois. Tá orm imeacht. (mar)	Caithfidh mé imeacht. Beidh mé ag caint leat arís. Feicfidh mé arís / amárach / níos déanaí thú.

1.2.3 Snáitheanna an Churaclaim

Teanga O Bheal, Léitheoireacht, Scríobhnoireacht

A. Teanga O Bheal:

Ta an -bhéim curtha sna laethannta seo ar thábhacht na héisteachta i sealbhú teanga. Bíonn an páiste ag éisteacht i bhfad sar a léann sí /sé focal, mar an gcéanna leis an scríobh. Tuigimid do sin, sa scoil seo agus déantar iarracht, a mhéid is féidir, obair bhéila dhéanamh.

B'fhéidir nach dtuigfidh na daltaí gach focal. Níl sin riachtanach ná indéanta. Ach le cabhair geatsaí, comhthéacs agus orduithe, cabhrófar leo an bhri a thuiscint. Cuirfear béim ar thábhacht na héisteachta i ngach rang agus ar gach leibhéal sa scoil. Tá sé thar a bheith tábhachtach go mbéadh cumas eifeachtúil urlabhartha ag an oide féin agus leis sin is féidir úsáid tairbheach a bhaint as ábhar taifeadta chomh maith: dluthdhioscaí, amhráin, dánta, sliochtanna as Drámaí shimplí srl.

Beidh Éisteacht neamhfhoirmiúil le cloisteail i rith an lae. Ta samplai ar fail sa greille thíos.

Tá béim an-láidir á cur ar labhairt na Gaeilge sa churaclam. Cumas cumarsáide an sprioc is tabhachtaí atá le baint amach ag an bpáiste. Tá sé thar a bheith tábhachtach go mbeidh muinín ag an bpáiste as a chumas cainte féin. Cuirfidh an iomad ceartúchain isteach go mór ar an easpa muiníne sin. An fhad is ata brí na cainnte soiléir is ceart glacadh leis.

Is féidir níos déanaí aithbhreithniú a dhéanamh ar chursaí gramadaí. (Bhéadh sé úsáideach na príomh bhotúin a bhreacadh síos i leabhar nótaí speisialta agus botún in aghaidh an lae a cheartú i rith an ranga.) Beidh na páistí á mealladh chun cainte trí cluichí teanga, rólghlacadh, drámaíocht, nuacht an lae srl. Ach thar gach rud eile, gach iarracht ar chumarsáid a mheas agus a mholadh. Beidh Labhairt neamhfhoirmiúil le cloisteail i rith an lae. Ta samplai ar fail sa greille thíos.

B. Léitheoireacht:

Bhí an-bhéim i gcónaí ar léitheoireacht i múineadh na Gaeilge. Tá sé tábhachtach go mbéadh saibhreas ábhar prionteálta sa timpealleacht, cártaí ag ainmniú troscán, ballaí, suíocháin, póstaerí, obair na bpáistí srl., Ba chóir go mbeadh dlú cheangail idir na fógraí srl. seo agus an obair atá idir lámha.

Ní thosófar ar léitheoireacht foirimiúil sa Ghaeilge go dtí Rang a Dó ach tugtar aire mhaith do na scileanna réamhléitheoireachta go léir sna bunranganna. Ina measc treoshuíomh clé-deas, aithint patrún, meaitseáil focal agus pictiúr.

Tá an bhaint ag léitheoireacht an mhúinteora as "Leabhair Móra" sa chóras ullmhúchain seo. Tá tábhacht ag baint le seo freisin ins na hard ranganna. Nuair is féidir le páiste an téacs a léamh agus a thuiscint is mór an cabhair an téacs a úsáid mar foinse cumarsáide, nó mar foinse stórfocal a bhailiú, no ceistanna a fhreagairt faoin téacs. Ní aonad amháin an Léitheoireacht ach tá sí fite fuaite le Scríobhneoireacht, Labhairt, Eisteacht srl.

Ta sceim bliana don léitheoireacht ar fail sa ghreille thíos.

C. Scríobhnóireacht:

Tosófar ar scríobhnóireacht sa Ghaeilge i rang a Dó. Cabhróidh na cleachtaithe réamhscríobhnóireachta sa Bhéarla go mór le seo. Sna ranganna ina déantar Scríobhnóireacht go foirmiúil cuirfear an bhéim ar focail gairide a mbeidh dlúth-bhaint acu le saol an pháiste: nótaí, cur síos pearsanta, mo mhála scoile, cur síos ar phictiúr sa leabhar. Tá sé thar a bheith tábhachtach go mbéadh siad seo ullmhaithe go maith maidir le stór focail, phrásaí riachtanacha, srl. roimh ré.

Ba chóir go mbéadh an scríobhnóireacht indéanta agus mar thoradh ar an obair atá réamhdhéanta i labhairt agus léamh agus éisteacht. Ba chóir go mbéadh sé gairid, in oiriúnt do chumas an pháiste.

Beidh scrudu litriú ag na daltaí o rang a Do go dtí rang a Se gach seachtain.
Gheobhfar seans peannaireacht a dheanamh trí Ghaeilge go coitianta.
Ceartofar na coipleabhair go coitianta ag na muinteoiri.
Beidh samplaí den obair scríofa le feiceail sna ranganna no taobh amuigh.

Cuspoiri Scríbhneoireachta

Moltaí scríbhneoireachta:

Beidh an bhéim ar bhrí an pháiosa seachas ar an ngramadach
Beidh an Scríbhneoireacht bunaithe go díreach ar an topaic atá faoi chaibidil
Is cuid den phróiseas iad na hearráidí
Bíonn na páistí ag obair i ngrúpaí agus i mbeirteanna
Beidh Éagsúlacht téasc.
Scríobhtar an t-alt agus an aiste sna hardranganna.
Is minic nach ndéantar aon scríbhneoireacht as Gaeilge seachas ceisteanna a fhreagairt. Is féidir go leor nithe eile a dhéanamh.

Tús na scríbhneoireachta : Rang 2 :

- 1) A (h) ainm féin
- 2) Nuacht phearsanta
- 3) Cártaí d'ocáidí éagsúla - don rang, do rang eile do dhaoine eile...
- 4) Fógraí , lipéid srl. Póstaer le dearadh
- 5) Biachlár, Dialann bia
- 6) Cuireadh agus freagra
- 7) Liostaí éagsúla: bréagáin , siopadóireacht
- 8) Bolgáin cainte a líonadh
- 9) Pictiúr agus lipéid
- 10) Ag cumadh abairtí as focalchártaí / fráschártaí
- 11) Abairtí a chóipeail
- 12) abairtí briste a chur le cheile
- 13) pictiúr a tharraingt / lipéad

Ranganna 3 agus 4

- 1) Ainm agus seoladh (logainmeacha)
Cárta aitheantais
- 2) Nuacht phearsanta
- 3) Cártaí - Cártaí poist – cártaí aitheantais
- 4) Fógraí don scoil, don bpáipéar m.sh. Tá an sorcas

- teacht! Póstaer Fógraí m.sh. rud le díol /
madra cailte
5) Biachlár
6) Cuireadh agus freagra
7) Agallamh
8) Dialann
9) An crochadóir
10) Crosfhocail
11) Tóirfhocail
12) Cnuas – scéal a scríobh
13) Dánta a scríobh m.sh. acrostics
14) Fuíoll - leabhair
15) Míreanna mearaí
16) Dictogloss
17) Deachtú reatha
18) Scrabble
19) Ríomhaire
20) Focail “nua” m.sh. tráthnóna ...trá
21) Cloze – ag díriú isteach ar ghnéithe éagsúla m.sh. ag
22) Scéalta simplí
23) Oideas
24) Dán nó amhrán a chur in ord
25) Teachtaireacht i gcód
26) Tháinig Seán isteach sa siopa inné. Aithrigh na focail
m.sh Seán / fear an phoist / an cailín
27) Am - Suíomh - Carachtair - Aimsir
Aréir ar an trá imreoir sacair an-te

Ranganna 5 agus 6:

- 1) Ainm , seoladh (logainmeacha) Cárta aitheantais, Carta aitheantais do dhuine cáiliúil
- 2) Nuacht phearsanta
- 3) Cártaí
- 4) Litreacha
- 5) Fógraí , postaer ,ticéid - Clár an chluiche - próifílí
- 6) Biachlár na seachtaine
- (a)Biachlar – Féasta meáin oíche / Oíche shamhna
- 7) Cuireadh agus freagra
- 8) An crochadóir
- 9) Crosfhocail
- 10) Tóirfhocail
- 11) Cnuas – scéal a scríobh
- 12) Agallaimh :
- 13) Dialann
- 14) Tháinig Seán isteach sa siopa inné. Aithrigh na focail m.sh Seán / fear an phoist / an cailín
- 15) Am - Suíomh - Carachtair – Aimsir, Aréir ar an trá imreoir sacair an-te, Dé h-Aoine ar an leaba Garda Lá fuar
- 16) Míreanna mearaí
Tascanna Míreanna Mearaí
(Samplaí)

Ainmnigh an duine seo:

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

Bíonn sé ar Den TV.
Bíonn se dána.
Bíonn sé greannmhar.
Bíonn cóta glas air.
Ní maith leis an Nollaig.

Cén Cluiche?

Bíonn cúigear déag ar gach foireann.
Tá cead agat an liathróid a chiceáil.
Tá cead agat rith leis an liathróid.
Níl cead agat an liathróid a phreabadh.
Tá cead agat an liathróid a chaitheamh.

17) Dictogloss

1. Ullmhúchán:-
Pictiúir mar ábhar spreagthaigh.
Ceisteanna faoi na pictiúir. Foclóir a phlé.
Míniú do na páistí cad a bheidh le déanamh acu.
Eagraigh na grúpaí.

2. Deachtú:-
Léigh an téacs ar ghnáthluas. Éistean na páistí.
Léigh an téacs arís ar ghnáthluas. Scríobhann na páistí síos nótaí.

3. Atógáil Téacs:-
Cuireann na páistí na nótaí le chéile i ngrúpaí.
Déanann siad iarracht an téacs iomlán a scríobh amach.
Ní bhíonn aon ionchur teanga ag an múinteoir ag an bpointe seo.

4. Anailís agus Ceartú:-
Déantar comparáid idir leaganacha na bpáistí agus leagan an mhúinteora ar an gclár dubh nó ar an osteilgeoir.

Samplaí

Imríonn Roy Keane sacar.
Imríonn sé le Man. Utd.
Imríonn sé i lár na páirce.

Imríonn Roy Keane sacar le Man. Utd.
Imríonn sé le foireann na hÉireann freisin.
Tá sé ina chaptaen ar an bhfoireann.
Imríonn sé i lár na páirce.
Rugadh Roy Keane i gCorcaigh.

18) Deachtú reatha

19) Scrabble

20) Ríomhaire

21) Cloze .. ag diriú isteach ar ghnéithe éagsúla m.sh. ag..... na.....

22) Nuachtlitir

23) Trath na gceist

24) Fuíoll-leabhair

25) Oidís

26) Clár an chluiche

27) Lipéid / fógraí

28) Scríobh i gcód

29) Dánta / acrostics

Gramadach.

Cuspóirí ginearálta

I measc na gcuspóirí atá luaite tá:

- Tuiscint a fháil ar ghramadach na Gaeilge trí úsáid a bhaint as an teanga i gcomhthéacsanna réalaíocha
- Gnéithe comónta agus difriúla idir teangacha a thuiscint trí fheasacht teanga a chothú

Cur Chuige Cumarsáideach

Ar dtús sa tréimhse réamhchumarsáide leagtar an bhéim ar fhoghlaim foclóra agus gramadaí, ar athrá ceisteanna nó cluichí struchtúrtha.

Sa tréimhse iarchumarsáide téitear siar ar ábhar an cheachta, déantar anailís ar an teanga.

I measc na ngnéithe is suntasaí de chur chuige cumarsáideach tá:

Ionchur a fháil ó stór focal agus ó struchtúr ghramadaí.

Feasacht Teanga.

Is é is brí le feasacht teanga ná aire agus tuiscint an pháiste a dhíriú ar an nGaeilge, ar phatrúin éagsúla laistigh den Ghaeilge féin, ar na cosúlachtaí agus ar na difríochtaí idir an Ghaeilge agus an Béarla agus idir an Ghaeilge agus teangacha eile.....

Tabharfaidh siad (páistí) suntas do phatrúin áirithe ag deireadh focal Gaeilge, mar shampla, san Aimsir Fháistineach agus san Uimhir Iolra. Chomh maith le sin, tá mórdhifríochtaí comhréire idir an Béarla agus an Ghaeilge le tabhairt faoi deara, mar shampla go dtosaíonn an abairt shimplí Ghaeilge le briathar agus an abairt shimplí Bhéarla le hainmfhocal.

Is cuid den fheasacht teanga é eolas a chur ar ghramadach na Gaeilge agus is cóir comhthéacsanna oiriúnacha a chruthú d'úsáid na gramadaí. Tugann cluichí teanga comhthéacs d'úsáid na teanga agus is cluichí gramadaí iad cuid de na cluichí atá á moladh sa churaclam seo. Cé go mbíonn an cruinneas mar sprioc, níor chóir go mbeadh an síor-cheartú botún ar siúl ach go nglacfaí le hearráidí an pháiste agus é/í ag iarraidh cumarsáid a dhéanamh.

Spreagfaidh an múinteoir na paistí le ceisteanna ar ghnéithe éagsúla den teanga agus de theangacha eile; ord na bhfocal san abairt Ghaeilge go háirithe áit an bhriathair agus ord an ainmfhocail agus na haidiachta.

Modhanna Múinte

Cuireann Modh na Sraithe béim ar mhúineadh na mbriathra.

Straitéisí

Cuireann an straitéis 'cluichí teanga agus tascanna' maraon leis an straitéis druileanna béim ar mhúineadh na gramadaí.

Tá an ghramadach le múineadh go neamhfhoirmiúil suas go dtí rang 4 ach múintear go foirmiúil i Ranganna 4,5 agus 6 i Naomh Fhiach. Tá clár Gramadach agus Foghraiochta iniata mar Appendix.

1.2.4 Comhtháthú na snáitheanna

Cé go bhfuil cur síos ceann ar cheann ar na snáitheanna difriúla Teanga O Bheal, Labhairt, Léitheoireacht agus Scribhneoireacht sa churaclam, déanfar iad a chomhtháthú lena chéile de ghnáth sa cheacht Gaeilge.

Is féidir é sin a dhéanamh trí na gníomhaíochtaí atá luaite faoi na snáitheanna san ábhar teagaisc agus foghlama.

Mar sin is léir gur féidir na scileanna a chomhtháthú fiú i rang 1 agus 2. Cé go bhfuil sé i gceist an phríomhbhéim a bheith ar scil amháin i dtascanna áirithe, is fearr na scileanna go léir a chomhtháthú chomh fada agus is féidir, ag brath ar leibhéal teanga an pháiste.

1.2.5 Téamaí, Straitéisí agus Modhanna Múinte.

A: Téamaí:

Mé féin, Sa Bhaile, An Scoil, Bia, An Teilifís, Siopadóireacht, Caitheamh Aimsire, Eadaí, An Aimsir, Ocaídí speisialta. Tá na struchtúir & Foclóir do na deich téamaí iniata mar Appendix.

Sceim Bliana don Ghaeilge

<i>Mí</i>	<i>Teama</i>
Meán Fomhair	Me Fein
Deireadh Fomhair	Ar Scoil
Samhain	Aimsir Ocaídí Speisialta – Oíche Shamhna
Nollaig	Ocaídí Speisialta – An Nollaig
Eanáir	Eadaí
Feabhra	Bia
Marta	Sa Bhaile Ocaídí Speisialta- Seachtain na Gaeilge
Aibreán	Caitheamh Aimsire
Bealtaine	Ag Siopadóireacht
Meitheamh	An teilifís Ocaídí Speisialta

B Straitéisí:

Is é an cuspóir a bhíonn ag an múinteoir do gach ceacht ná go mbeidh na páistí in ann úsáid éigin a bhaint as an nGaeilge i gcomhthéacs a thaitníonn leo, is é sin páirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí fíorchumarsáide chomh minic agus is féidir. Is iad na straitéisí is coitianta a úsáidtear chun cumas cumarsáide an pháiste a fhorbairt ná:

- Agallaimh mar ionchur d'imirte i rólanna
- Cluichí teanga
- Tascanna agus fadhbanna
- Druileanna
- Drámaíocht
- Físeáin
- Scéalaíocht
- Filíocht: rainn, dánta agus amhráin, rabhlóga, tomhais, seanfhocail agus tréanna.

1. Agallamh mar ionchur

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste (rang 1 & 2)

- beannú do pháiste eile
- freagra a thabhairt ar an mbeannacht
- fiafraí cá bhfuil duine eile ag dul
- a rá cá bhfuil sé/sí féin ag dul.

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste (rang 3-6)

- beannú do pháiste eile
- freagra a thabhairt ar an mbeannacht sin
- a rá cá bhfuil sé/sí ag dul anois
- a rá cá mbeidh sé/sí ag dul amárach
- iarraidh ar pháiste eile rud a cheannach
- úsáid a bhaint as an bhfoclóir seo a leanas i gcomhthéacs rud atá le ceannach:
téip, leabhar, dlúthcheirnín, cluiche don ríomhaire
- na bailte móra atá thart ar an gceantar a ainmniú
níl ach samplaí anseo—Baile Átha Luain, Gaillimh.

2. Cluichi teanga

Tá tábhacht ar leith ag baint le cluichí teanga freisin chun cleachtadh a thabhairt do na páistí ar úsáid na teanga. Bíonn trí ghné ag teastáil chun ‘cluiche’ a thabhairt ar ghníomhaíocht:

- spraoi
- sprioc le baint amach
- rialacha le coinneáil.

Is iad na cineálacha is coitianta a úsáidtear i múineadh teanga ná:

- cluichí struchtúrtha
- cluichí cumarsáide.

Cluichí struchtúrtha samplacha

Is féidir na cluichí teanga seo a imirt ag gach leibhéal má oireann. Is féidir iad a imirt ar a son féin nó chun cur le ceacht comhrá mar dhruil. Tá éagsúlacht ag baint le cluiche teanga, cé go bhfuil athrá sa struchtúr nó san abairt shamplach. Go minic ní thugann na páistí faoi deara go bhfuil athrá i gceist, mar go bhfuil siad ag imirt cluiche agus go bhfuil suim acu ann. Tá samplaí thíos ina gcleachtar aithint na n-ainmfhocal, aimsirí na mbriathra, na réamhfhocail, aidiachtaí, suíomh agus mar sin de.

1. Cluiche Kim Naíonáin

Cuireann an múinteoir rudaí amach in áit a bhfeiceann na páistí iad. Féachann na páistí orthu agus ansin dúnann siad a súile. Tógann an múinteoir amach rud nó dhó. Osclaíonn na páistí a súile agus déanann siad iarracht cuimhneamh ar cad a tógadh amach.

Eagar: an múinteoir nó páiste agus an rang

Scileanna teanga:	éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	rudaí a aithint agus a ainmniú
Foclóir:	bréagáin gnáthrudaí sa seomra ranga
Eiseamláirí:	Cad a thóg mé amach?
Freagra gairid:	Teidí cupán, leoraí mála, úll, bainne, cailc, leabhar, bosca lóin, liathróid.

2. Cluiche cuimhne Naíonáin/ranganna 1 agus 2

Cuireann an múinteoir rudaí aithnidiúla ar an mbinse. Tugtar nóiméad do na páistí le breathnú orthu. Clúdaítear ansin iad. Liostaíonn na páistí na rudaí a chonaic siad: leoraí, bábóg, carr, teidí.

Eagar: an múinteoir nó páiste agus an rang

Scileanna teanga:	éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	rudaí a aithint agus a ainmniú ceist agus freagra
Foclóir:	bréagáin agus gnáthrudaí sa seomra ranga
Eiseamláirí:	Cad a chonaic tú? Carr. Bábóg. Cad a chonaic tú ar an mbord? Chonaic mé cóipleabhar. Agus chonaic mise liathróid.
Leibhéal níos deacra:	Cá raibh na rudaí go léir? Bhí carr agus leoraí ar an mbord. Bhí an peann ar an leabhar. Bhí an chailc ar an nglantóir.

3. Leathnú ar chluiche Kim Ranganna éagsúla

Cuireann an múinteoir rudaí aithnidiúla in áit a bhfeiceann na páistí iad. Dúnann na páistí a súile. Athraíonn an múinteoir na rudaí thart. Osclaíonn na páistí a súile agus déanann siad iarracht cuimhneamh cá raibh na rudaí roimhe sin.

Eagar: an múinteoir nó páiste agus an rang

Scileanna teanga:	éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	rudaí a aithint agus a ainmniú ceist agus freagra
Foclóir:	bréagáin agus gnáthrudaí sa seomra ranga

- Eiseamláirí: Cad a thóg mé amach?
An spúnóg.
1. An cupán.
Cad a rinne mé?
2. Thóg tú amach an cóipleabhar.
Cad a tharla?
3. Bhí leabhar ar an tseilf ach anois tá sé ar an bhfuinneog.
Bhí spúnóg sa chupán ach anois tá sí ar an bpláta.

4. Cad atá sa mhála? Naíonáin/ranganna 1 agus 2

Tá na páistí ag iarraidh a thomhas cad atá sa mhála trí na rudaí atá ann a láimhseáil. Is féidir cluiche a dhéanamh as an ngníomhaíocht seo trí iomaíocht a chur ar bun idir fhoirne nó idir ghrúpaí.

Eagar: grúpaí agus páiste amháin nó an rang go léir agus páiste amháin

- Scileanna teanga: éisteacht agus labhairt
- Scileanna eile: cruth agus ábhar a aithint
- Feidhmeanna teanga: Rudaí a aithint agus a ainmniú
- Foclóir: bia agus na gnáthrudáí a bhíonn ag páistí scoile;
an bosca lóin, leabhar, peann, banana, úll, oráiste, cáis,
brioscáin, buidéal bainne
mór, beag, fada, gearr, bog, crua
- Eiseamláirí: An bhfuil ... i do mhála?
An bhfuil ... sa mhála?
Tá. Níl.

5. Mím Ranganna éagsúla

1. Tugann an múinteoir leid don pháiste faoi mhím a dhéanfaidh sé/sí.

Bíonn na páistí eile ag tomhas cén ghníomhaíocht atá ar siúl ag an bpáiste.
nó

2. Tugann an múinteoir cárta le pictiúr de ghníomhaíocht do pháiste amháin agus deir sé/sí:

Déan é seo.

Féachann an páiste ar an bpictiúr agus déanann sé/sí mím. Bíonn na páistí eile ag tomhas.
nó

3. Tugann an múinteoir cárta le treoir air do pháiste amháin agus deir sé/sí:

Léigh an cárta agus déan é seo.

Léann sé/sí an cárta, déanann sé/sí an gníomh agus bíonn an rang ag tomhas.

- Scileanna teanga: éisteacht agus labhairt nó léamh agus labhairt
- Feidhmeanna teanga: ceisteanna agus freagraí
- Foclóir: na gnáthbhriathra
- Eiseamláirí: Tá tú ag ithe.
Tá tú ag rith.
1. Tá tú ag léim.
Tá mé. Níl mé.

2. An bhfuil tú ag ól?
An bhfuil tú ag damhsa?
An bhfuil tú ag ní do lámh?
3. An bhfuil tú ag triomú do lámh?
Tá. Níl.
An ag cócaireacht atá tú?
An ag iarnáil atá tú?
Is ea. Ní hea.

6. Cad a rinne tú? Ranganna 3 agus 4

Téann páiste taobh thiar den bhord nó isteach sa leithreas. Athraíonn sé/sí a c(h)uid éadaigh beagán. Tagann sé/sí ar ais arís agus bíonn na páistí ag tomhas cad a rinne sé/sí.

Eagar: páiste (le leideanna ón múinteoir) agus an rang

- Scileanna teanga: éisteacht agus labhairt
- Feidhmeanna teanga: rudaí a aithint agus a ainmniú
ceist agus freagra
- Foclóir: éadaí
- Eiseamláirí: Cad a rinne mé?
Bhain tú díot do gheansaí/do bhróg chlé.
1. Chuir tú ort do chóta.
D'oscail tú do bhróg dheas/do charbhat.
2. Ar oscail tú do bhróg chlé?
Ar bhain tú díot do chóta?
Ar athraigh tú do chuid gruaige?
- Freagra gairid: Bhain.
Chuir.
D'oscail.
D'athraigh.

7. Cá bhfuil sé? Ranganna 3 agus 4

Míniú an múinteoir an cluiche agus cuireann sé/sí rud éigin i bhfolach. Cuireann na páistí ceisteanna ar an múinteoir le fáil amach cár chuir sé/sí é. An páiste a fhaigheann an freagra ceart bíonn sé/sí sa suíochán te ansin, agus cuireann na páistí ceisteanna air/uirthi.

Eagar: an múinteoir nó páiste agus an rang

- Scileanna teanga: éisteacht agus labhairt
- Feidhmeanna teanga: ceist a chur faoi shuíomh freagra a thabhairt
- Foclóir: troscán an tseomra ranga; seilf, bord, cófra, doirteal, fuinneog, doras, cathaoir, pictiúr, póstaer, bosca bruscair, glantóir, bosca lóin, cailc, leabhar, cupán, peann, buidéal
- Eiseamláirí: An bhfuil sé sa bhosca?
An bhfuil sé sa mhála?
1. An bhfuil sé sa doirteal?
An bhfuil sí (focal baininscneach) ar an tseilf?
2. ... ar an mbord, ar an gcathaoir, ar an urlár ...?
An bhfuil sé idir na cathaoireacha?
4. An bhfuil sé thuas ag barr an tseomra?

3. Tá. Níl.

8. Cá bhfuil tú? Ranganna 5 agus 6

Ligeann an múinteoir air/uirthi go bhfuil sé/sí imithe in áit éigin. Bíonn an rang ag tomhas cá bhfuil sé/sí imithe.

Ansin is féidir le páiste éigin teacht aníos go barr an tseomra. Tugann an múinteoir leid dó/di ó bhéal nó scríofa ar chárta. Bíonn na páistí eile ag tomhas.

Scileanna teanga:	éisteacht agus labhairt nó léamh agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	ceist a chur faoi shuíomh agus faoi áit freagra a thabhairt
Foclóir:	ainmneacha na dtíortha coitianta sa nuacht áiteanna éagsúla inar féidir le daoine a bheith, mar shampla ag an siopa
Eiseamláirí:	An bhfuil tú ar an trá? An bhfuil tú sa bhaile?
1.	An bhfuil tú sa phictiúrlann? Tá./Níl.
2.	An bhfuil tú in Éirinn? An bhfuil tú i Meiriceá?
3.	An bhfuil tú san Iodáil? An bhfuil tú ar muir nó ar tír? An bhfuil tú ar saoire nó ag obair?

9. Cé leis é? Ranganna 5 agus 6

Cuireann an múinteoir nó páistí éagsúla ceist agus iad ag taispeáint rud éigin nó pictiúr don rang.

Is féidir rudaí nó éadaí le pop-ghrúpa nó foireann sacair nó peile a úsáid. Tomhaiseann an rang cé leis é.

Scileanna teanga:	éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	ceist agus freagra rudaí éagsúla a aithint agus a ainmniú
Foclóir:	éadaí, dathanna, rudaí éagsúla
Eiseamláirí:	Cé leis é? Is le Máire é. Is léi é. Is liomsa é. Is le Man United é. Is leo é.

10. Cá bhfuil tú ag dul? Ranganna 5 agus 6

Bíonn páiste nó an múinteoir ag ligean air/uirthi go bhfuil sé ag dul in áit éigin. Bíonn an rang ag tomhas.

Scileanna teanga:	éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	ceisteanna agus freagraí
Foclóir:	áiteanna éagsúla bia, éadaí, uirlisí ceoil, ticéad
Eiseamláirí in úsáid sa chluiche:	A. Cá bhfuil tú ag dul?

B. Go dtí an siopa.

A. Cén fáth?

B. Tomhais.

(an t-ainm briathartha á chleachtadh)

A. Chun úll a cheannach.

B. Ní hea. Tomhais arís.

A. Chun seacláid a cheannach.

11. Cluiche Bingo Ranganna éagsúla

Bíonn greille folamh ag gach páiste.

Glaotar amach na huimhreacha 1–10.

Líonann gach duine a cúig nó a sé d'uimhreacha isteach sa ghreille, a rogha féin as deich gcinn.

Ansin imrítear an cluiche mar is gnách.

Coinnítear luas tapa go leor faoin gcluiche chun na páistí a choinneáil ag éisteacht.

Cuireann na páistí líne tríd an uimhir nuair a ghlaotar í.

Scileanna teanga: éisteacht agus aithint

Feidhmeanna teanga: aithint

Foclóir: uimhreacha

Eiseamláirí: Fuair mé líne.

Tá mé críochnaithe.

12. Cluiche Bingo Ranganna éagsúla

Bíonn greille folamh ag gach páiste. Scríobhann an múinteoir fiche focal as an gceacht reatha

ar an gclár dubh. Líonann gach duine a cúig nó a sé d'fhocail isteach sa ghreille, a rogha féin.

Ansin imrítear an cluiche mar is gnách. Coinnítear luas tapa go leor faoin gcluiche chun na

páistí a choinneáil ag éisteacht. Cuireann na páistí líne tríd an bhfocal nuair a ghlaotar é.

Scileanna teanga: éisteacht agus aithint

Feidhmeanna teanga: aithint

Foclóir: foclóir an cheachta reatha

Eiseamláirí: Fuair mé líne.

Tá mé críochnaithe.

13. Fiche ceist Ranganna 5 agus 6

Smaoiníonn an múinteoir ar rud éigin. Cuireann na páistí ceisteanna chun an rud sin a thomhas,

ceisteanna an-simplí ar dtús. Tá cead ag na páistí fiche ceist a chur. Mura dtomhaiseann siad an

rud ceart bíonn an bua ag an múinteoir. Bíonn ar na páistí éisteacht lena chéile nó beidh siad ag

cur na ceiste céanna agus caillfidh siad seans. Grádaíonn an múinteoir na ceisteanna.

Eagar: an múinteoir nó páiste agus an rang

agus duine amháin ag coimeád an scóir

Scileanna teanga: éisteacht agus labhairt

Feidhmeanna teanga: ceisteanna agus freagraí
tomhas

Foclóir: rudaí atá i bhfoclóir reatha na bpáistí i mBéarla nó i nGaeilge

Eiseamláirí: An bhfuil sé sa seomra seo?

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

1. An bhfuil sé sa scoil seo?
An bhfuil sé sa bhaile mór seo?
An bhfuil sé mór?
An bhfuil sé beag/fada/gearr/bog/crua?
Tá. Níl.
2. An féidir é a ithe?
An féidir é a ól?
An féidir é a fheiceáil?
An féidir é a bhriseadh?
An féidir é a léamh?
(a stróiceadh, a ghearradh, a ghlanadh, a líonadh)
Is féidir. Ní féidir
3. An féidir suí air?
An féidir seasamh air?
An féidir scríobh air?
An féidir luí air?
4. An féidir ól as?
An féidir rudaí a chur isteach ann?

Cluichí cumarsáide

1. Aimsigh na difríochtaí Ranganna 5 agus 6

Sa chluiche seo bíonn beirt pháistí ag iarraidh na difríochtaí idir dhá phictiúr a aimsiú. Déanann siad é seo trí cheisteanna a chur ar a chéile agus iad a fhreagairt.

Eagar: beirteanna

Scileanna teanga:

éisteacht, labhairt, léamh agus scríobh

Feidhmeanna teanga:

eolas a roinnt agus a mhalartú
ceisteanna a chur agus a fhreagairt

Sainfhoclóir:

Ag brath ar na pictiúir

Eiseamláirí:

An bhfuil X i do phictiúr?

Tá. Níl.

Cá bhfuil an X?

Ar an taobh deas nó ar an taobh clé?

An bhfuil an X idir an buachaill agus an cailín?

An bhfuil an doras ar oscailt nó dúnta?

3. Tascanna

Is féidir na treoracha d'imirt cluiche teanga a leanúint.

1. Cé mhéad? Ranganna 5 agus 6

Tá dhá phictiúr le cur i gcomparáid lena chéile—dhá phictiúr de chistin le gréithe agus sceanra ar na seilfeanna, sna cófraí agus ar na boird. Bíonn pictiúr amháin ag páiste A agus an ceann eile ag páiste B. Bíonn A agus B ag iarraidh na rudaí atá sna pictiúir atá acu a chomhaireamh agus a chur i gcomparáid, gan féachaint ar phictiúr a chéile. Cuireann A agus B gach dara ceist ar a chéile, A ag cur ceist ar B agus a mhalairt.

Mar shampla:

A: Cé mhéad plátaí beaga atá i do phictiúr?

B: Trí cinn déag. Cé mhéad gloine atá ar na seilfeanna i do phictiúrsa?

Eagar: beirteanna

Scileanna teanga:	éisteacht, labhairt agus scríobh
Scileanna eile:	comhaireamh agus cur i gcomparáid
Feidhmeanna teanga:	eolas a roinnt ceisteanna a chur agus a fhreagairt
Eiseamláirí:	An bhfuil ... agat? Cé mhéad ... atá agat? Tá. Níl.
Sainfhoclóir:	scian, forc, spúnóg bheag
sceanra:	cupán, fochupán, pláta, plátaí, crúiscín
gréithe:	seilf, ar an tseilf, ar an gcéad seilf
ionad:	ar an tseilf is airde, sa chófra ar clé, sa chófra mór sa chófra beag ar clé.

Tascanna samplacha eile:

- Cé mhéad?
- Críochnaigh an pictiúr.
- Lean an bealach tríd an mbaile mór.

3. Fadhanna

Tomhais mar fhadhbanna

Is féidir tomhas a thabhairt do na páistí agus beidh fadhb le réiteach freisin. Féach 'Tomhais' ag deireadh na coda seo.

Gé roimh dhá ghé,
Gé idir dhá ghé,
Gé i ndiaidh dhá ghé,
Cé mhéad gé é sin?

4. Druileanna

Tá cleachtadh ag múinteoirí cheana ar chineálacha áirithe druileanna agus is iad na cinn is coitianta ná:

- druil mhalartúcháin
- athsholáthar focal
- athrú crutha.

Druil mhalartúcháin

An múinteoir: *Chonaic mé dhá bhád.*

Na páistí: *Chonaic mé dhá bhád.*

An múinteoir: *Bosca ...*

Na páistí: *Chonaic mé dhá bhosca.*

An múinteoir: *Bus ...*

Na páistí: *Chonaic mé dhá bhus.*

An múinteoir: *Fuair mé dhá phunt. Pingin ...*

Na páistí: *Fuair mé dhá phingin.*

An múinteoir: *Píosa páipéir ...*

Na páistí: *Fuair mé dhá pháiosa páipéir.*

Leanann séimhiú dhá, agus mar sin ní fiú druileáil a dhéanamh ar fhocail a thosaíonn le l-, n- nó r- mar ní chuirtear séimhiú ar na litreacha sin. Is féidir ainmfhocal a mhalartú le hainmfhocal eile mar atá thuas. Is féidir liosta a ullmhú mar seo a leanas de na focail ar féidir iad a mhalartú:

- ainmfhocail: uatha, iolra, comhaireamh, tuiseal ginideach
- aidiachtaí: uatha, iolra, firinscneach, baininscneach
- briathra: aimsir, modh, uatha, iolra, dearfach, díúltach
- dobhriathra: iad a chumadh ó na haidiachtaí
- forainmneacha réamhfhoclacha a cheangal sa druil leis na forainmneacha pearsanta mé, tú, sé, sí agus i rólanna.

Athsholáthar focal

An múinteoir: *An bhfaca aon duine an cailín sin? Máire ...*

Na páistí: *An bhfaca aon duine Máire?*

An múinteoir: *Í ...*

Na páistí: *An bhfaca aon duine í?*

An múinteoir: *An bhfaca aon duine an madra? Bran ...*

Na páistí: *An bhfaca aon duine Bran?*

An múinteoir: *É ...*

Na páistí: *An bhfaca aon duine é?*

Athrú crutha

Aimsirí na mbriathra

An múinteoir: *D'éirigh mé go moch inné. An tseachtain seo chugainn ...*

Na páistí: *Éireoidh mé go moch an tseachtain seo chugainn.*

An múinteoir: *D'imigh mé abhaile go luath aréir. Anocht ...*

Na páistí: *Imeoidh mé abhaile go luath anocht.*

An múinteoir: *Chas mé air an teilifíséán. Anocht.*

Na páistí: *Casfaidh ...*

Aimsirí agus modh na lánfhreagartha gníomhaí

An múinteoir: *Téigh go dtí an doras.*

Na páistí: *Tá go maith.*

An múinteoir: *Fan, cad a dhéanfaidh tú?*

Na páistí: *Rachaidh mé go dtí an doras .*

An múinteoir: *Maith thú! Anois inis dom cad a rinne tú.*

Na páistí: *Chuaigh mé go dtí an doras.*

An múinteoir: *A Sheáin, inis dom cad a rinne Pól.*

Seán: *Chuaigh sé go dtí an doras.*

Dearfach agus diúltach

An múinteoir: *An éireoidh tú go moch amárach? (Comhartha cinn ón múinteoir)*

Na páistí: *Ní éireoidh. Nó Éireoidh mé.*

An múinteoir: *An gcasfaidh tú é sin dom, le do thoil?*

Na páistí: *Casfaidh agus fáilte.*

Ainmfhocail uathu agus iolra

An múinteoir: *Bhí na páistí ag siúl síos an bóthar. An páiste ...*

Na páistí: *Bhí an páiste ag siúl síos an bóthar.*

An múinteoir: *Beidh na mná anseo anocht. An bhean ...*

Na páistí: *Beidh an bhean anseo anocht.*

An múinteoir: *Bíonn na báid ar an bhfarraige sa samhradh. Ceann amháin ...*

Na páistí: *Beidh an bád ar an bhfarraige sa samhradh.*

An múinteoir: *Bíonn na scoileanna dúnta ar an Domhnach. Ceann amháin ...*

Na páistí: *Bíonn an scoil dúnta ar an Domhnach.*

Aidiacht fhirinscneach agus bhaininscneach

Bhí an madra mór ag rith.

beag/dubh/bán/gleoite

coileán

cat

capall

beag/dubh/bán/gleoite

Tá fuinneog mhór sa seomra.

beag/briste/gleoite

bábóg

beag/mór/daor/gleoite

5. Drámaíocht

Suíomh drámatúil

Tá an múinteoir agus na páistí páirteach sa suíomh cumtha seo a chruthaíonn an múinteoir do na páistí agus níl ag teastáil ar leibhéal amháin ach mím. Ar leibhéal eile is féidir leo a gcuid mothúchán a thaispeáint agus iad a phlé tar éis an phróisis dhrámatúil.

‘Tá an lá go deas, tá gaoth bhog ag séideadh, táimid ag siúl sa choill, agus níl aon fhuaim eile le cloisteáil ach an ghaoth sna crainn. Ó, céard é sin? Tá sé taobh thiar den chrann dara thall ansin. Fia mór atá ann, féach na beanna fada láidre atá air. Tá faitíos air freisin. Ná téigí in aice leis nó scanróidh sibh é. Imeimid abhaile go ciúin, ar ár mbarraicíní.’

Pearsa agus rólanna

Cabhróidh na cártaí seo a leanas leis an bpáiste pearsa agus ról a fhorbairt chun ceangal a dhéanamh leis an gcuraclam drámaíochta trí Ghaeilge. Feictear gur féidir eiseamláirí do chomhlíonadh na bhfeidhmeanna teanga a chleachtadh trí na rólanna agus gur fíorchumarsáid a bhíonn ar siúl nuair a bhíonn an páiste gafa go hiomlán lena p(h)earsa agus leis na pearsana eile sa suíomh drámatúil.

1. Ag gearán agus ag gabháil leithscéil

Cárta A

Is duine fásta thú. Tá d'iníon tar éis teacht isteach déanach tar éis na bpictiúr agus tá tú ar buile. Bhí imní ort nuair nár tháinig sí abhaile.

Buaileann tú léi ag an doras.

Tá sé a haon déag san oíche.

Cárta B

Is cailín óg thú. Tá tú aon bhliain déag d'aois. Chuaigh tú chuig na pictiúir agus tá tú ag teacht isteach anois.

Tá do mháthair ar buile leat, ach tá leithscéal maith agat.

2. Ag lorg agus ag tabhairt eolais

Cárta A

Is buachaill óg thú agus tá tú ag lorg an cheirnín is nua ó ghrúpa X. Cuir glao gutháin ar an siopa agus fiafraigh an bhfuil sé acu. Má tá, abair leo é a chur chugat agus cá gcónaíonn tú.

Cárta B

Tá tú ag obair i gCeirníní na Mara. Tá buachaill ar an nguthán. Ba mhaith leis ceirnín éigin a fháil uait ach tá an líne an-lag agus níl tú in ann é a chloisteáil rómhaith.

3. Dul i gcion ar dhuine nó ar dhaoine eile

Cárta A

Tá tú féin agus cúpla cara amuigh ar an tsráid. Tá sibh ag argóint faoi cá rachaidh sibh. Ba mhaith leatsa dul isteach go 'Ollbhorgaire'. Tá tú ag éirí fuar.

Cárta B

Tá tú amuigh ar an tsráid le do chairde. Tá argóint ar siúl faoi cá rachaidh sibh. Ba mhaith leat dul go dtí na pictiúir. Níor mhaith leat dul go 'Ollbhorgaire' mar bhí do dhinnéar agat.

Cárta C

Is cuma leat cá rachaidh tú féin agus do chairde anocht. Tá neart airgid agat agus is féidir leat foc as duine de do chairde mura bhfuil an t-airgead aige/aici.

Cárta D

Dúirt d'athair leat bheith sa bhaile ag a naoi a chlog. Caithfidh sibh dul go dtí na pictiúir ag a sé mar sin. Is feoilséantóir thú agus ní rachaidh tú isteach in 'Ollbhorgaire'.

6. Físeáin

Tugtar anseo cur chuige samplach d'úsáid físeán mar go bhfuil an oiread sin úsáide ar féidir a bhaint astu. Roghnaigh giota gairid d'fhíseán don cheacht Gaeilge. Is do ghiota gearr dhá nó trí nóiméad na straitéisí seo a leanas. Féachann an múinteoir ar an bhfíseán cúpla uair agus ullmhaíonn sé/sí na ceisteanna réamhfhéachana.

Ceisteanna réamhfhéachana

- Roimh fhéachaint ar an bhfiseán ullmhaigh an t-ábhar, an foclóir agus na frásaí a bheidh ag teastáil agus cuir ceist réamhfhéachana i gcónaí.
Féach ar an bhfiseán agus abair cé mhéad rud atá ar an mbord.
- Déan deimhin de go bhfuil an cheist ar eolas acu.
A Mháire, cad í an cheist?
- Seinn an téip agus ansin stop í agus faigh na freagraí. Pléigh iad.
- Cuir ceisteanna réamhfhéachana eile roimh fhéachaint arís, an t-am seo ag lorg eolas níos deacra.
- Déan deimhin arís. Seinn an téip. Stop agus lorg na freagraí sin. Pléigh.

Ceisteanna le linn féachana

- Tarraing greille chun nach mbeidh le déanamh ach tic a chur sa bhosca nó focal a roghnú. Tá sé deacair féachaint ar fhiseán agus scríobh.

Ceisteanna iarfhéachana

Cuirtear ceisteanna iarfhéachana chun daoine agus tarlúintí a thabhairt chun cuimhne agus a mheasúnú.

Céard a tharla tar éis ...?

Cé a dúirt?

Cén dath a bhí ar an ...?

Céard a tharlóidh ansin, meas tú?

Úsáid an chnaipe sosa

- Tabhair ceist do na páistí roimh fhéachaint ar phíosa gearr de scannán nó sraithscéal. Brúigh an cnaipe sosa ag pointe oiriúnach, agus déanadh na páistí an chéad chuid eile den scéal a thomhas.
Meas tú, cad atá á rá acu lena chéile anois?
Meas tú, cad a tharlóidh anois?

Féachaint gan éisteacht

- Inis do na páistí go bhfuil orthu féachaint ar an bhfiseán gan éisteacht leis agus an comhrá a thomhas.
- Seinn giota beag. Stop an téip. Tabhair seans do na páistí labhairt le chéile chun an comhrá a thomhas. Tabhair leideanna dóibh maidir le hord an scéil agus leis an gcineál comhrá a bheadh idir na daoine atá sa scannán.
Cé a tháinig isteach ina dhiaidh sin?
Céard a déarfadh duine agus é/i ag teacht isteach an doras?
- Tar éis an tomhais déan an comhrá a imirt i rólanna.
- Seinn an giota céanna arís, agus an uair seo cuir an fhuaim leis. Éistean na páistí agus cuireann siad an comhrá atá sa scannán i gcomparáid leis an gcomhrá a thomhais siad féin roimhe sin.

Éisteacht gan féachaint

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

- Clúdaigh an scáileán. Togh scannán le fuaimeanna soiléire so-aitheanta. Abair leis na páistí go bhfuil orthu éisteacht leis an scannán agus an scéal nó an téama a thuar.
- Bíonn orthu dul trí na fuaimeanna a chuala siad agus ansin teideal a chur ar an scannán. Tugtar na frásaí riachtanacha do na páistí.
Chuala mé ... ar dtús, agus ansin chuala mé ...
Is é an teideal atá ar an scannán ná ...
- Féachann an rang ar an scannán ansin agus déanann siad comparáid idir an méid a dúirt siad féin níos luaithe agus an scannán féin. Tugann an chomparáid seo fócas anmhaith do na páistí, agus éistean siad go géar leis an gcomhrá chun an chomparáid a dhéanamh.

Dhá ghrúpa ag an am céanna

- Bíonn grúpa amháin ag féachaint agus ag éisteacht agus an ceann eile ag éisteacht gan féachaint (taobh thiar den teilifíseán).
- Roinntear an rang ina dhá ghrúpa.
- Tugtar treoracha don dá ghrúpa.
A ghrúpa 1, beidh sibhse ag féachaint agus ag éisteacht.
Beidh grúpa 2 ag éisteacht gan féachaint.

Ina dhiaidh sin tagann siad le chéile ina mbeirteanna, duine amháin ón ngrúpa a bhí ag éisteacht agus duine amháin ón ngrúpa a bhí ag féachaint. Beidh an duine a chonaic agus a chuala ag cabhrú leis an duine nach bhfaca ach a chuala an scannán. Pléann siad na fuaimeanna agus an comhrá a chuala siad. Na páistí go léir ag tomhas topaic an scannáin.

7. Scéalaíocht

Tá bailiúcháin scéalta i gcló sna trí chanúint, agus ba chóir iad a bheith ar fáil i leabharlann na scoile agus an ranga. Tá scéalta faoi shioga, faoi dhaoine fadó, faoi bhéaloideas an cheantair, scéalta idirnáisiúnta agus miotaseolaíochta ann.

Roghnú na scéalta

Na scéalta atá ar eolas cheana

Bíonn taithí ag formhór na bpáistí ar scéalta sa bhaile, agus is breá leo iad a chloisteáil nó a léamh ar scoil freisin. Má bhíonn na scéalta Béarla ar eolas ag na páistí i scoileanna T2 bainfidh siad taitneamh astu i nGaeilge agus foghlaimoidh siad foclóir agus frásaí úsáideacha uathu. Déanfaidh an múinteoir iarracht an teanga seo a athchúrsáil arís in úsáid na Gaeilge go neamhfhoirmiúil sa rang.

Eachtraí

Mar shampla, sa scéal ‘Tomás na hOrdóige’ bíonn tús agus deireadh cinnte leis ach ina lár tarlaíonn a lán eachtraí do Thomás. I leaganacha eile buaileann sé le fear seó, agus díolann a athair é agus imíonn sé leis an bhfear seó. Téann sé i bhfolach san fhéar tirim nuair a éalaíonn sé ón bhfear seó agus itheann an bhó é. Buaileann sé le gandal crosta i leaganacha eile. Is féidir aon cheann de na heachtraí seo a fhágáil ar lár agus fós beidh an scéal bunúsach ‘Tomás na hOrdóige’ agat. Ní féidir an tús ná an deireadh a fhágáil ar lár, áfach.

An mhaitheas agus an t-olc

Tá sé tábhachtach go bhfágfaí na heachtraí diúltacha agus na drochrudaí a tharlaíonn sna scéalta iontu agus gan iad a shimpliú ná a ghlanadh an iomarca. Mar shampla, i leagan amháin itheann an sionnach an Buachaillí Sinséir. Sa scéal ‘Hansel agus Gretel’ tréigeann an t-athair agus an mháthair na páistí sna coillte, agus maraíonn athair Chochaillín Dearg an mac tíre ach tugann sé an tseanmháthair slán. Gheobhaidh na páistí tuiscint ar choincheapa an oilc agus na maitheasa, agus is cuid thábhachtach dá bhforbairt phearsanta í seo.

Samhlaíocht agus mothúcháin

Is bealach isteach i saol na samhlaíochta agus na mothúchán iad na scéalta. Bíonn caint sna scéalta ar ghrá, ar an bhfuath, ar an olc, ar an maitheas agus mar sin de. Éalaíonn na páistí i bhfad ón ngnáthshaol ar bhrat draíochta na scéalaíochta agus cuireann sé sin lena bpléisiúr.

Scéalta agus forbairt na cumarsáide

Roghnaítear na scéalta ar na fáthanna atá luaite agus go háirithe ar son an phléisiúir. Bíonn an múinteoir ag smaoineamh freisin ar an úsáid is féidir a bhaint as na giotáí comhrá a bhíonn iontu i gcomhthéacs mhúineadh na Gaeilge go cumarsáideach. Insíonn an múinteoir scéal ag tús ceachta mar ionchur b’fhéidir agus ansin tugann sé/sí seans do na páistí an comhrá a bhí ag na pearsana a úsáid i ndrámá. Chomh maith leis sin úsáidtear nathanna cainte go neamhfhoirmiúil as na scéalta i rith an lae nuair a fheileann sé.

- Sa rang am ar bith
‘Cé a chabhróidh liom?’
‘Cabhróidh mise leat.’
‘Ní dhéanfaidh mise é,’ arsa an mhuc.
‘Déanfaidh mé féin é,’ arsa an chircín bheag rua.
- Am lóin, nó imirt i rólanna
‘Cé a íosfaidh é seo?’ ‘Íosfaidh mé féin é!’
‘Íosfaidh mise é,’ arsa an mhuc. ‘Ní íosfaidh tú,’ arsa an chircín.
‘Tá sé seo te,’ arsa Cinnín Óir. ‘Tá sé seo an-te—ó, tá sé i bhfad róthe ar fad!’
- Cluiche ‘tag’ sa chlós
‘Beir orm, beir orm más féidir leat!’ arsa an buachaillín sinséir.
- Cluiche tomhais sa rang
Cé mise? nó
Cén scéal ina bhfuil mé?
Cén t-ainm atá orm?
‘An tú an rí?’
‘Ní mé.’
‘Is tusa Rumpelstiltskin!’

Cnuas-scéalta

Tógtar an scéal de réir a chéile, agus tá athrá ar an gcuid atá inste cheana féin gach uair a chuirtear píosa nua leis. Féach, mar shampla, ‘An Teach a Thóg Seán’ thíos. Tá cnuas-scéalta ann ón Rúis aistrithe go Gaeilge agus tá neart scéalta aistrithe ón mBéarla.

Cnuas-scéal a insint

Is féidir deilbhíní de na pearsana nó de na hainmhithe a chrochadh ar an mballa ceann i ndiaidh a chéile agus an scéal a thógáil mar sin.

Cnuas-scéal samplach ‘An Teach a Thóg Seán’

Seo é an teach a thóg Seán.

Seo é an mála a bhí sa teach a thóg Seán.

Seo é an rópa a cheangail an mála a bhí sa teach a thóg Seán.

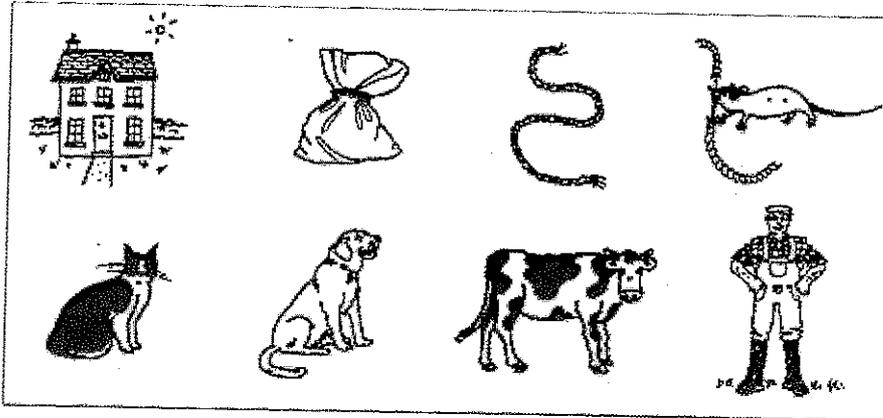
Seo í an luch a d’ith an rópa a cheangail an mála a bhí sa teach a thóg Seán.

Seo é an cat a mharaigh an luch a d’ith an rópa a cheangail an mála a bhí sa teach a thóg Seán.

Seo é an madra a lean an cat a mharaigh an luch a d’ith an rópa a cheangail an mála a bhí sa teach a thóg Seán.

Seo í an bhó a rop an madra a lean an cat a mharaigh an luch a d’ith an rópa a cheangail an mála a bhí sa teach a thóg Seán.

Seo é an fear a bhlig an bhó a rop an madra a lean an cat a mharaigh an luch a d’ith an rópa a cheangail an mála a bhí sa teach a thóg Seán.

foghlaímíonn na páistí an-chuid Gaeilge mar bíonn athrá sna scéalta féin agus insítear go minic iad. Cuirtear ceisteanna agus tugtar freagraí, agus bíonn fadhbanna le réiteach agus a bhfuascailt le fáil. Is é an rud is tábhachtaí ná go mbainfidh na páistí taitneamh as an scéal.

Tá cúpla treoir ghinearálta faoi eagar an ranga don scéalaíocht atá comónta do gach rang:

- Más féidir is breá leis na páistí a bheith in aice leis an scéalaí. Is fearr a chloiseann siad tuin na cainte agus a fheiceann siad na pictiúir agus na geáitsí.
- Ba chóir an scéal a insint le hatmaisféar agus le mothú, ag athrú tuin an ghlóir do na pearsana éagsúla.
- Is féidir sainfhoclóir an scéil a ullmhú roimh ré le cabhair luaschártaí agus pictiúr do na páistí i scoileanna T2.
- Is fearr an scéal a insint go leanúnach agus gan cur isteach air le míniú na bhfocal. Is féidir cuid mhaith focal a thuiscint ón gcomhthéacs agus le cabhair na bpictiúr sa leabhar.
- Má thuigeann na páistí an comhthéacs roimh ré is amhlaidh is fearr.

Scéalaíocht sna bunranganna

- Má ullmhaíonn an múinteoir pictiúir bídis soiléir sofheicthe.
- Má bhíonn go leor pictiúir ann chun an scéal a léiriú is féidir leis na páistí na pictiúir sin a chur in ord cé nach mbeidís in ann an scéal a athinsint.
- Ba dheas fríos balla de na pictiúir a chrochadh.
- Is féidir le cuid de na páistí gléasadh in éadaí simplí ó bhosca drámaíochta chun an scéal a léiriú agus é á insint nó mar dhráma ina dhiaidh (Hansel agus Gretel, Cinnín Óir, Cochaillín Dearg).
- D'fhéadfaí samhail de thithe na dTrí Mhuc, maisc de na hainmhithe is coitianta sna heachtraí agus puipeid láimhe a bheith i seomra ranga na naíonán chun cur le hinsint na scéalta.
- Is féidir le páistí éagsúla mím de scéal a dhéanamh, agus bíonn an rang ag tomhas cén scéal atá i gceist.

Scéalaíocht le cabhair pictiúir sna meánranganna

- Is féidir pictiúir d'eachtraí an scéil a ullmhú, timpeall deich gcinn.
- Is leor tús agus deireadh an scéil agus a trí nó a ceathair d'eachtraí ina lár, agus cúpla abairt le gach pictiúir.
- Insítear an scéal arís agus arís eile, ag baint úsáide as na pictiúir.
- Is féidir leis na páistí na pictiúir a chur in ord chun an scéal a athchruthú agus é a insint nuair a bheidh siad réidh.
- Daingnítear an scéal trí chomparáid a dhéanamh idir insint an pháiste agus insint an mhúinteora.
- Déanann an páiste na pictiúir a mheascadh chun scéal nua a athchruthú. Mar shampla, d'fhéadfadh na hainmhithe sa scéal 'Amhránaithe Bremen' teacht i gcabhair ar na Trí Mhuc sa troid leis an mac tíre.
- Is féidir an scéal a insint agus an téacs á mheaitseáil leis na pictiúir.
- Má bhíonn an múinteoir ag taifeadh an scéil do na páistí is féidir leis/léi buille beag a dhéanamh ar an micreafón le linn an taifeadta le cur in iúl go bhfuil deireadh leis an leathanach.

Scéalaíocht sna hardranganna

- Anois is arís is féidir le scéalaí teacht isteach sa scoil ag insint scéalta, a scéalta féin nó scéalta béaloidis an cheantair.
- Dá mbeadh na scéalta taifeadta bheadh an páiste nó grúpa páistí in ann an scéal a leanúint le cabhair an téacs.
- Féadfaidh na páistí freagraí difriúla a thabhairt ar an scéal é a athinsint
dráma a dhéanamh as
comhrá an scéil a úsáid i ndráma
na heachtraí a chur in ord
ceisteanna cuimhne a fhreagairt
na príomhphearsana a thabhairt chun cuimhne
pictiúir a tharraingt
léirmheas a scríobh
pictiúir den scéal a mhaisiú
- D'fhéadfaí comparáid a dhéanamh idir na leaganacha Béarla agus na haistriúcháin Ghaeilge nó na leaganacha ón mbéaloideas atá sa Ghaeilge le fada.

8. Filíocht: rainn, dánta agus amhráin, rabhlóga, tomhais, seanfhocail agus tréanna.

Is breá le páistí fuaimeanna, tuin, rithim agus imeartas focal na filíochta. Is breá leo rainn, rímeanna agus amhráin shimplí rithimiúla le curfá éasca. Is é an phríomhaidhm atá le múineadh agus foghlaim na filíochta ná go mbainfeadh na páistí pléisiúr agus taitneamh aisti. B'fhearr do na páistí éisteacht leis an dán agus é a aithris. Stór filíochta

Rann samplach Naíonáin

Taidhgín Turcaí

*Gogal-gogal-gogal,
Gogal-gogal-gog!
Mise Taidhgín Turcaí
Gogal-gogal gog!
Ní labhraímse os íseal,
Ní labhraímse go bog,
Gogal-gogal gogal,
Gogal-gogal gog!
(Gabriel Rosenstock)*

Tá an rann seo rithimiúil greannmhar, le fuaimeanna a thaitneodh le páistí. Baineann na páistí spraoi as an rann agus as rithim na cainte trí aithris. Bíonn teanga an pháiste ar na fiacra nuair atá an t-tosaigh sna focail 'Taidhgín' agus 'Turcaí' á rá. Deir an múinteoir leis na páistí barr a dteangacha a thaispeáint dó/dí.

Cur chuige samplach

Réamhobair	Súgradh leis na fuaimeanna a dhéanann ainmhithe feirme agus clóis. Deir an bhó mú-mú. Deir an t-asal hí-há. Deir an madra bhuf-bhuf. Deir an cat míáú. Deir an capall ... an chearc ... an turcaí ...
Gníomhaíocht	Taifeadadh d'ainmhithe nó d'éin a sheinm agus na páistí ag tomhas cad iad. An foclóir a thabhairt dóibh de réir mar a theastaíonn sé. Cloisim cearc. Chuala mé cat. Sin í an fhuaim a dhéanann cat.
Réamhcheist	Éist agus abair cén t-ainmhí atá sa rann. Éist agus déan an fhuaim a dhéanann an t-ainmhí sa rann.
Ceist le linn éisteachta	Éist agus tarraing pictiúr den ainmhí atá sa rann. Cuir lipéad air. Labhraítear faoi na pictiúir tar éis éisteachta.
Éisteacht leis an taifeadadh den rann	Seinntear an téip cúpla uair agus na páistí ag teacht isteach de réir a chéile. Seinntear an rann mar aonad agus é á aithris ag an rang go léir. Ansin is féidir le grúpaí agus

beirteanna é a aithris.
Is fearr fanacht go dtí go mbíonn na páistí réidh chun aithris
aonair a dhéanamh.

Dán samplach
Meánranganna agus ardranganna

Dumpysaurus agus an Chearc

Bhuail Dumpysaurus
le circín bheag lá,
'Tá brón orm,' a dúirt sé
'agus seo é an fáth.

Bhuel, fuair an chircín dréimire
Agus chuaigh sí in airde ar an ubh,
Is d'fhan sí thuas ina suí
Gur tháinig an oíche dhubh.

Ansin d'fhéach sí suas
Le bród is le háthas,
Ina sheasamh os a comhair
An chéad Chearcosaurus.
(Seán Ó hEachthigheirn)

Tá ubh agam im' nead,
Ach tá sí uafásach mór
Ní féidir liom suí uirthi
Is tá sí ag éirí fuar.'

Rinne sí a dícheall
Agus ar deireadh tháinig an t-am.
Bhí pléasc faoina tóinín,
Agus thit sí ar a ceann.

Tá an dán seo éadrom seafóideach agus taobh istigh de réimse spéise na bpáistí.
Tá an foclóir éasca. Is féidir na coincheapa a phlé: cearc ar gor, sicín as ubh.

Cluiche roimh éisteacht 'ainmí aisteach' Tá a mhúineál cosúil le sioráf agus a chorp cosúil le capall.
Cad é?
Freagra: Siorapall.
Samplaí eile: catarú (cangarú, cat)
bócaí (moncaí, bó)
eilicap (eilifint, capall).

Réamhphlé Plé faoi na coincheapa atá sa dán roimh éisteacht leis:
ubh agus sicín as ubh
tyrannosaurus rex, dinosaur

Réamhcheist Cén saghas páiste a bheadh ag cearc agus ag dinosaur le chéile?
Freagra: Cearcosaurus.

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

- Gníomhaíocht** Na páistí ag tarraingt pictiúir den chearcosaurus ó threoracha an mhúinteora. Taispeánann siad an pictiúr don duine in aice leo. Cuireann siad lipéad air.
- Tascanna le linn éisteachta** Bíonn ar na páistí pictiúr den dán a tharraingt agus iad ag éisteacht leis á aithris.
1. Nead agus ubh, dréimire suas le taobh na huibhe.
 2. Is féidir leis an múinteoir pictiúr a tharraingt ar an gclár dubh mar athrú
 3. An dán a léamh nó a sheinm trí nó ceithre huaire, ag déanamh geáitsí nuair is féidir: mór, ní féidir liom, chuaigh, d'fhéach sí suas, d'fhan sí thuas, tháinig an t-am, bhí pléasc faoina tóinín, thit sí ar a ceann.
- Freagraí éagsúla tar éis éisteachta** Páiste a roghnú le páirt an Dumpysaurus a rá agus cearc ag déanamh míme.
- mím Daoine difriúla a roghnú, agus gheobhaidh an rang seans éisteacht leis an
 - imirt i rólanna dán cúpla uair.
 - aithris Beirteanna dúnta ag déanamh dráma eatarthu féin bunaithe ar an dán. Cúpla beirt a roghnú lena dhéanamh os comhair an ranga.
 - tarraingt An dán a rá mar aonad arís agus is cuma mura bhfuil sé ar eolas. Is féidir dul siar air arís lá eile. Is de réir a chéile a fhoghlaimítear dán. Pictiúr a tharraingt d'ainmhí aisteach a roghnaíonn an páiste agus cur síos gairid a scríobh faoi.

Amhráin Ghaeilge

Is breá le gach páiste amhráin a chloisteáil agus a chanadh ina (h)aonar nó mar chuid de ghrúpa sa rang. Tá réimse leathan amhrán le fáil as Gaeilge do gach aoisghrúpa, idir shean-nós, amhráin thraidisiúnta athchóirithe agus amhráin cheol tíre. Seo a leanas cúpla taifeadadh samplach:

- do naíonáin
Amhráin do Pháistí agus
Damhsa na gCoiníní ón gComhchoiste Réamhscolaíochta
Trup, Trup a Chapaillín le Cantairí Óga Átha Cliath
An tAmhránaí Óg le Treasa Ní Cheannaigh agus Aidan O'Hara
Canaimis le Chéile le Joyce agus Aidan O'Hara
Stór Amhrán le Nóirín Ní Riain
- do na meánranganna agus na hardranganna
A Stór 's a Stóirín le Pádraigín Ní Uallacháin
Bliain na nAmhrán le Futa Fata Féasóg
Solas Gorm le Tadhg Mac Dhonnagáin
Fuair eas-sa Cuireadh le Cantairí Óga Átha Cliath
Oíche Chiúin le Maria Ní Chumhaill

Bridget's Kiss le Lá Lúgh
Óró na Casaidigh leis na Casaidigh

Amhrán samplach Naíonáin

Buail bos, gread cos
Buail bos
Gread cos
Cas timpeall
Is glac sos.
(Treasa Ní Ailpín)

Amhrán simplí rithimiúil. Múintear é trí gheáitsí agus aithris.

Amhráin eile atá cosúil leis:
'Buail do bhosa, buail do bhosa'
'Brúigh is fáisc, brúigh is fáisc'
'Timpeall timpeall rothaí an chairr'
'Tá leoraí mór ag teacht'
'Smidín beag an seilide'

Cur chuige samplach

Na páistí ina seasamh Roimh an t-amhrán a rá is féidir leis na páistí bosa a bhualadh chun an rithim a fhoghlaim.

Seinntear an téip Buaileann siad an rithim arís agus iad ag éisteacht leis an téip.

Aithris Má bhíonn spás timpeall ar gach páiste is féidir leo na geáitsí a dhéanamh agus an t-amhrán a chanadh. Deirtear an t-amhrán cúpla uair ag bualadh bos, ag greadadh cos agus ag casadh timpeall de réir mar a oireannn.

Roghnú na n-amhrán

Is fearr amhráin aeracha ina bhfuil athrá (trí líne mar a chéile) agus curfá a roghnú do na bunranganna agus do na meánranganna más féidir.

'Bhí Máirín Bhán ina Cailín Deas.'
'Is é an Trua gan Peata an Mhaoir Agam.'
'Tairse Abhaile, a Mháirín Ó'
'Nead na Lachan'
'Beidh Aonach Amárach i gContae an Chláir'
'Haigh Didil Dum, an Cat is a Mháthair'

Tá lúibíní mar 'Lúibín Ó Lú', 'Láirín Ó Lúrtha' agus 'Is Umbó Aerá' simplí agus athrá iontu freisin.

Amhrán samplach Ardranganna

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

Dioscó na mBó

Ó, d'éirigh mé ar maidin is chuaigh mé ag bleán na bó, Ó, d'éirigh mé ar maidin is chuaigh mé ag bleán na bó, Chuaigh mé ag bleán na bó.

Amhrán ar an sean-nós a chasainn chuile mhaidin don bhó, Tháladh sí an bainne is bhínnse sásta go leor, oh yeah, Bhínnse sásta go leor.

Ach ansin tháinig athrú, athrú an-aisteach ar an mbó.
Thosaigh sí ag cartadh is ní thálfadh sí aon bhainne níos mó,
oh no
Níor thaitin an sean-nós léi níos mó.

Smaoinigh mé ar phlean—ó, chasfainn di rock 'n roll, B'fhéidir nár thaitin an sean-nós léi níos mó, oh no, Níor thaitin an sean-nós léi níos mó.

Ó, anois a bhíonn an chraic a'm is mé ag bleán na bó, Tosaíonn sí ag pramsáil is tálann sí bainne gan stró, oh yeah, Tálann sí bainne gan stró.

Ó, nach iontach is nach aisteach an rud é an rock 'n roll,
Murach go bhfuil sé aisteach ní bheadh sé á dhaimsiú (damhsa)
ag bó, oh no,
Ní bheadh sé á dhaimsiú ag bó.

Véarsa 1 arís

(Tomás Mac Eoin)

Coincheapa le deimhniú
Réamhphlé
Réamhobair ar an bhfoclóir
Tasc le linn éisteachta
Gníomhaíocht
Tasc iaréisteachta
Freagraí eile ar an amhrán
Gníomhaíochtaí agus damhsa mar a oireann d'aois agus d'eagar an ranga.

Déantar deimhin go dtuigeann na páistí go dtálann an bhó bainne.
Mínítear an téarma 'sean-nós' trí amhrán sean-nóis a sheinm.

Rithim a phlé: amhrán rock and roll, rap, ceol tíre
Ag bleán na bó = ag fáil bainne ón mbó
tháladh = thugadh
ag cartadh = doirteadh
pramsáil = léimneach
aisteach = ait

Deirtear leis an rang go mbeidh orthu éisteacht le taifeadadh den amhrán faoi thrí agus pictiúr de gach véarsa a tharraingt (sé pictiúr).

Bíonn beirteanna ag taispeáint na bpictiúr dá chéile agus ag iarraidh na focail a thabhairt chun cuimhne agus iad ag úsáid na bpictiúr.

Bíonn na páistí ag iarraidh na focail a thabhairt chun cuimhne agus á scríobh. Éistean siad arís agus déanann siad comparáid idir na focail atá acu agus na focail atá ar an téip.

Gníomhaíochtaí eile le déanamh

- le linn éisteachta: focail an amhráin a bheith ar bhileog agus focal a bheith fágtha ar lár anseo is ansiúd. Bíonn na páistí ag éisteacht leis an taifeadadh agus ag líonadh isteach na bhfocal agus iad ag éisteacht. Déanann siad comparáid idir na focail ar an téip agus na focail a bhí acu féin. Insíonn páistí samplacha na difríochtaí a bhí idir a dtomhas agus focail an amhráin.
- an taifeadadh a sheinm arís agus gach duine ag teacht isteach nuair is féidir. Seinntear an t-amhrán ina aonad agus go minic.

Amhráin do na hardranganna

‘Bog Braon don Seandúine’
‘Tá Dhá Ghabhairín Buí Agam’
‘Dúlaman na Binne Buí’
‘Peigín Leitir Móir’
‘Nóra Bheag’
‘Carúl na Nollag’
‘Gabham Molta Bríde’
‘Amhrán na Cuiginne’

Rabhlóga

Cabhraíonn rabhlóga le haclaíocht na bhfiacra agus na mbeola agus le fuaimniú na bhfuaimeanna nach bhfuil sa Bhéarla. Is féidir t agus d, c agus ch leathan agus caol agus an consan séimhithe i gcodarsnacht leis an gconsan lom a chleachtadh, móide an guta gearr agus fada. Níl na codarsnachaí sin i gcóras fuaimeanna an Bhéarla, agus is fiú iad a chleachtadh i gcomhthéacs na rabhlóg.

Tá samplaí anseo thíos:

Rabhlóga samplacha

- Seacht sicín ina seasamh sa sneachta lá seaca.
- Is deacair stoca a stracadh trasna.
- Tá tuí ar thaobh an tí tuí atá thíos sa toinn.
- Rug rón liath ar roc leathan rua.
- Ná bac le mac an bhacaigh is ní bhacfaidh mac an bhacaigh leat.
- Tá neascóid ar ioscaid an easpaig, agus tá imní ar an easpag faoin neascóid atá ar a ioscaid.
- Ní péint dhearg a rinne dearg an deargadaol.

Cur chuige don rabhlóg

Sna meánranganna agus sna hardranganna is féidir rabhlóga a rá mar pháirt spraoi. Bíonn an rabhlóg ar eolas ag an múinteoir agus deirtear í cúpla uair. Iarrtar ar na páistí éisteacht ar dtús. Deir an rang go léir í agus ansin de réir a chéile deir grúpaí agus daoine aonair í, go mall ar dtús agus ansin go tapa.

Tomhais shamplacha

Ranganna éagsúla

- Céard a ritheann gan chosa?
Freagra: Abhainn
- Céard a shiúlann ar a cheann?
Freagra: Tairne i mbróg.
- Céard a bhíonn salach nuair a bhíonn sé bán agus glan nuair a bhíonn sé dubh?
Freagra: An clár dubh.
- Chomh bán le sneachta, chomh dearg le fuil, chomh hard leis an mballa, chomh milis le mil. Céard é?
Freagra: Úll.
- Tá sí ann ó thús an tsaoil agus ní raibh sí riamh ach mí d'aois. Céard é?
Freagra: An ghealach.
- Dá mhéad a thógann tú as is ea is mó a bhíonn sé.
Freagra: Poll.

Tomhais

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

Tá na tomhais cosúil le fadhbanna atá le réiteach ag an bpáiste, agus bíonn sé/sí ag smaoineamh as Gaeilge nuair atá sé/sí ag lorg an fhreagra. Is í an phríomhaidhm atá le húsáid na dtomhas ná na páistí a chur ag smaoineamh trí Ghaeilge agus chun píosa spraoi a bheith acu.

Cur chuige don tomhas

- Bíodh an múinteoir cinnte nach bhfuil aon choincheap sa tomhas nach dtuigfeadh páistí an lae inniu.
Sampla maith: Póca folamh ach rud éigin ann. (Poll.) Drochshampla: Lár a chroí ina cheann agus seasann sé ar chos amháin. (Gas cabáiste.)
- Mínítear aon fhocal deacair roimh an cheist a chur. Bíonn na páistí ag cur is ag cúiteamh trí Ghaeilge agus b'fhéidir go mbeadh ar an múinteoir leid a thabhairt nó cabhrú leis na páistí tríd an cheist a chur ar bhealach eile.
- B'fhéidir go gcumfadh na páistí tomhas dá gcuid féin.

Seanfhocail

Seanfhocail shamplacha Ranganna éagsúla

- Is glas iad na cnoic i bhfad uainn.
- An té a bhíonn amuigh fuaraíonn a chuid.
- Is olc an ghaoth nach séideann do dhuine éigin.
- Aithníonn ciaróg ciaróg eile.

Samplaí eile le plé:

- Is minic a bhris béal duine a shrón.
- Giorraíonn beirt bóthar.
- Má bhíonn tú ag lorg cara gan locht beidh tú gan chara go deo.

Tréanna

Cineál tomhais is ea an tré.
Céard iad na trí rud is géire amuigh?
Céard iad na trí rud is measa i dteach?

Tá na tréanna sa traidisiún Gaelach le fada an lá. Is uimhir dhraíochta í an uimhir trí, agus thaitin sí leis na Gaeil agus le dreamanna eile.

Cur chuige

Mar a chéile le tomhas ag an tús, ach ansin is gá an freagra a thabhairt don rang. Is féidir na tréanna a fhoghlaim mar chuid d'fheasacht cultúir na hÉireann agus iad a phlé. Feictear go bhfuil cuid acu diúltach amanna agus gur gá na smaointe iontu a phlé. Is do na hardranganna iad seo.

Samplaí Ardranganna

- Na trí rud is fusa a ghortú: an tsúil, an ghlúin agus an uillinn.
- Trí rud a thagann gan iarraidh: eagla, éad agus grá.
- Trí phéire nach n-aontaíonn riamh: beirt bhan phósta in aon teach amháin, dhá chat i ndiaidh aon luch amháin, agus beirt bhaitisiléirí i ndiaidh aon bhean amháin.
- Trí shaghas fear nach féidir leo mná a thuiscint: fir óga, fir aosta, agus fir mheánaosta.

C. Modhanna Múinte

Is iad na sé mhodh is suntasaí ar féidir úsáid a bhaint astu ná:

- An modh díreach
- Modh na sraithe
- Modh na lanfhreagartha gníomhaí
- An modh closlabhartha
- An modh closamhairc
- Modh na ráite

Is é an modh múinte an chaoi a n-eagraíonn an múinteoir an t-ábhar teagaisc agus foghlama agus a geuireann sé/sí i láthair na bpáistí é. Pé acu modh a úsáideann an múinteoir ag tús an cheachta, is í an Ghaeilge an teanga theagaisc chun an foclóir agus eiseamláirí na bhfeidhmeanna teanga a mhíniú den chéad uair.

1. An modh díreach

Is modh éifeachtach é an modh díreach chun cumarsáid a chur ar siúl idir an múinteoir agus na páistí. Sa tréimhse réamhchumarsáide úsáideann an múinteoir na rudaí iad féin, mar shampla

bréagáin, gréithe, troscán agus pictiúir de rudaí taobh amuigh den seomra ranga. Is féidir é seo a dhéanamh aon uair a mbeadh gá leis i rith an cheachta chomh maith.

Is maith is fiú na focail a bhíonn á n-úsáid gach lá a mhúineadh go luath sa bhliain: an lón, fearas an tseomra ranga, na giuirleídí a bhíonn sa mhála scoile, áiseanna teagaisc, bréagáin, agus rudaí a bhíonn sa bhaile a bhaineann le caitheamh aimsire: seinm ceoil, an ríomhaire agus cluichí de gach sórt. Is deacair agallamh a shárú mar chomhthéacs don fhoclóir, do na struchtúir agus do na feidhmeanna teanga nua. Chun Béarla a sheachaint agus an t-agallamh á chur i láthair tá teidí nó puipéad láimhe an-áisiúil, an múinteoir i bpáirt amháin agus an puipéad sa pháirt eile.

2. Modh na sraithe

Ceanglaítear sraith abairtí le chéile i bhfoirm scéil agus léirítear iad le pictiúir nó le gníomhartha. Úsáidtear scéal leanúnach sa tréimhse réamhchumarsáide chun cabhrú leis an bpáiste cuimhneamh ar na briathra. Ceanglaítear gníomh nó pictiúir le gach briathar chun é a mhíniú. Nuair a dhéanann an múinteoir nó an páiste an gníomh ina dhiaidh sin cuimhneoidh an páiste ar an mbriathar.

Is féidir sraith pictiúr a insíonn scéal a úsáid nó treoracha in ord chun meaisín a oibriú, glao gutháin a dhéanamh, nó saillead a ullmhú. Ón uair nach n-úsáidtear aon Bhéarla cloiseann an páiste cuid mhaith Gaeilge san ionchur teanga.

Cuireann siad ar chumas an pháiste cur síos a dhéanamh agus scéal a insint agus labhairt faoin am atá caite nó le teacht. Múintear comharthaí dioscúrsa freisin: ‘ar dtús’, ‘ansin’, agus ‘faoi dheireadh’.

Má thugtar téacs do na páistí sna meánranganna nó sna hardranganna is féidir leo an téacs agus na pictiúir a mheaitseáil le cabhair na gcomharthaí seo.

4. Modh na lánfhreagartha gníomhaí

Tá an modh seo cosúil leis an modh díreach ach amháin go bhfuil sé teoranta do ghníomhartha fisiceacha. Déantar ceangal in intinn an pháiste idir an gníomh agus an focal nó an frása a fhreagraíonn dó. Úsáidtear an modh seo chun an brú a bhíonn ar fhoghlaiméirí áirithe a laghdú agus chun go mbainfidís taitneamh as an gceacht teanga. Bíonn aithris agus athrá ar chaint an mhúinteora i gceist, cosúil le tús ceachta ar an modh díreach. Déanann an múinteoir iarracht speisialta smaoineamh ar threoracha a bhíonn greannmhar agus seafóideach. Nuair a bhraitheann an múinteoir go bhfuil an páiste réidh tosaíonn an páiste ag úsáid na teanga chun treoracha a thabhairt do na páistí eile. Is féidir baill choirp an pháiste a úsáid chun gníomhartha agus brí na mbriathra a mhúineadh.

Bíonn an modh seo an-úsáideach ag tús na foghlama le páistí óga agus sa tréimhse réamhchumarsáide le páistí d'aon aois. Ar an mbealach seo cloisfidh na páistí an-chuid Gaeilge, bainfidh siad taitneamh as an bhfoghlaim, beidh siad saor ó bhrú, agus méadófar ar a gcuid muiníne, mar ní bheidh orthu freagra a thabhairt ach lena gcorp. Beidh dánta agus amhráin agus ionchur de shaghsanna eile ar siúl ag an am céanna.

5. An modh closlabhartha

Is é an bealach a gcuirtear an modh seo i bhfeidhm ná agallamh taifeadta a sheinm nó an múinteoir a bheith á rá chun scileanna éisteachta agus cainte an pháiste a fhorbairt. Is sa tréimhse réamhchumarsáide a d'úsáidfeadh an múinteoir é, agus cheartódh sé/sí caintan pháiste de réir mar ba ghá. Ní gá mar sin féin go mbeadh an aithris agus an t-athrá foirfe nó go mbeadh focail an agallaimh de ghlannmheabhair.

I gcomhthéacs na cumarsáide, má úsáideann an múinteoir téip éisteachta nó fiseán ullmhaíonn sé/sí an foclóir, na frásaí nó struchtúir áirithe roimh é a sheinm. Cuireann an múinteoir ceist roimh éisteacht leis an téip chun fócas a thabhairt do na páistí. Seinneann an múinteoir an téip arís agus arís eile le ceist dhifriúil réamhéisteachta nó dhó gach uair. Is féidir an phríomhbhéim a chur ar bhrí na cainte san agallamh agus ar an úsáid is féidir a bhaint as an gcaint ann i gcomhthéacs eile arís.

6. An modh closamhairc

Leathnú ar an modh closlabhartha atá sa mhodh seo. Úsáidtear pictiúir, stiallscannáin, clár níolóin agus deilbhíní. Sa tréimhse réamhchumarsáide taispeántar pictiúr amháin do gach cuid d'agallamh, mar shampla, agus an múinteoir ag rá an chomhrá nó ag seinm taifeadadh de.

Ar dtús déanann an rang go léir aithris agus athrá ar chaint an mhúinteora nó na téipe. Ansin bíonn dhá thaobh an ranga páirteach san agallamh, ar dtús le cabhair an mhúinteora. Roghnaítear beirteanna ó dhá thaobh an ranga ansin (beirteanna oscailte) agus ansin beirteanna in aice lena chéile (beirteanna dúnta). Nuair a bhíonn beirteanna dúnta ag cleachtadh an agallaimh bíonn an rang go léir á chleachtadh ag an am céanna. Cé go bhfuil gach duine ag cleachtadh an agallaimh chéanna glacann an múinteoir le brí na cainte seachas a bheith ag lorg na teanga céanna focal ar fhocal. Is é seo an difríocht idir cur chuige gramadúil agus cur chuige cumarsáideach.

7. Modh na ráite

Molann an modh seo frásaí nó 'ráite' úsáideacha a mhúineadh. Má fhoghlaimíonn na páistí frásaí agus nathanna beaga beidh siad in ann tarraingt orthu nuair a bheidh na nathanna sin ag teastáil

uathu arís. Is fearr iad a mhúineadh i gcónaí i gcomhthéacs a thuigeann an páiste, is é sin mar chuid d'agallamh seachas ina liostaí.

1.2.6 Gaeilge Neamhfhoirmiúil:

Usáidtear an Ghaeilge go neamhfhoirmiúil chomh minic agus is féidir, mar thaca le foghlaim fhoirmiúil eiseamláirí na bhfeidheamma teanga. Beidh an páiste in ann éisteacht leis na múinteoirí ag comhlíonadh riachtanas cumarsáide, ag beannú, ag fágáil slán, ag cur ceiste srl. Beidh na páistí féin in ann teachtaireachtaí simplí a bhaint amach, ceadanna a iarraidh agus cabhair a lorg as Gaeilge.

Is féidir aire na ndaltaí a dhíriú ar na fógraí agus foirmeacha gaeilge sa timpeallacht mar shampla, i Superquin tá ainmneacha na n-earraí as gaeilge. Chomh maith le sin tá comharthaí bóthair agus logainmneacha na h-áite mar foinnse eolais do Ghaeilge neamhfhoirmiúil.

Má úsáidtear an Ghaeilge taobh amuigh den rang Ghaeilge tuigtear do na páiste gur teanga beo ina bhfuil éifeacht ag baint léi sa ghnáth- chaidreamh agus chumarsáid. Cabhróidh seo leo dul i seilbh ar an dteanga le tuiscint ón gcomhthéacs, ceann de na modh múinte is éifeachtaí a bhfuil againn.

Tá deiseanna do Gaeilge neamhfhoirmiúil I ngach rang leagtha amach i ngreille níos luaithe sa Phlean seo. (*Feach Cuspóirí don labhairt : Ag cothú spéise; Cuspóirí éisteachta : Ag cothú spéise; Eiseamláirí de na Feidhmeanna Teanga Naomh Fhiach*)

Tá se fíor-thabachtach na muinteoirí a bheith ag caint trí Ghaeilge chomh minic agus is féidir freisin.

1.3 Pleanáil Eagraíochta

1.3.1 Pleanáil an mhúinteora

Pleanáil fadthéarmach:

Leanann an múinteoir na ceannteidil thuas. Ullmhaíonn gach oide an scéim bliana dá ghrúpa féin. Tugtar aire faoi leith go mbeidh cothromaíocht idir éisteacht, labhairt, léitheoireacht agus scríobhnóireacht. Beidh an príomh-bhéim i gcónaí ar an teanga labhartha, ar chluichí teanga, ar dhánta, ar cur síos ar na téacsanna, nuacht an lae, agus ar uasáid na gaeilge i seiftiú ag leibhéal indéanta ag na páistí.

Pleanáil ghearrthéarmach:

Caithfidh gach múinteoir, i Naomh Fhiach, sceim coicíse/cuntas míosiúil a ullmhú. Uasáidtear creatlach ceanna ag gach múinteoir. Tá teanga an creatlach ceangailte leis an bplean seo.

1.3.2 Áiseanna (*Teicneolaíocht an eolais agus na cumarsáide san áireamh*)

Na háiseanna atá in úsáid:

Téacsanna: Rang a trí go rang a sé: Abair Liom (ar fáil ar líne freisin)

Usáidtear teicneolaíocht an eolais agus na cumarsáide chun obair na ndaltaí a fhoilsiú anois is arís.

1.3.3 Eagsúlacht cumais:

Tuigimid gur féidir le roinnt daltaí gach cuid den chlár a chríochnú gan stró. Tá daltaí eile ann nach féidir leo ach leath den chlár a thuiscint. Tá sé sár thábhachtach nach laghdáitear ar féinmheas na daltaí seo dá dheasca sin.

"Sé an príomh-aidhm i gcónaí go mbraitheann gach dalta, go bhuil sé/ sí ag dul ar aghaidh agus ag feabhsú. Tuigfidh an múinteoir go bhfuil seo ag tarlú de réir chumais an dalta. Ní chóir go dtuigfidh an dalta go bhfuil "éagsúlacht cumais" i gceist! Is féidir linn an obair agus cleachtaithe a chur in oiriúnt do na daltaí:

- Gach dalta ag déanamh an taise céanna ach de réir a chumais féin.
- Tascanna difriúla/ mím, gníomh, teanga simplí, teanga níos casta.
- Tasc nach bhfuil ach aon cainteoir láidir ag teastáil. Is féidir le na daoine eile é /í a fhreagairt nó pictiúr a líonadh isteach.
- Obair bheirte. Is féidir an dalta is fearr a roghnú chun na treoracha a thabhairt ar dtús. Ansin is féidir leis an dara dalta treoracha níos simplí a thabhairt.
- Is féidir pictiúir a léamh seachas téacs! Is féidir éisteacht le scéalta seachas iad a léamh!

Deanfaimid iarracht nach bhfágfaidh páistí an rang chun freastal ar mhúinteoirí tacaíochta.

Freastalaíonn na páistí a bhfuil díolúine ón nGaeilge acu an múinteoir tacaíochta I rith an rang Gaeilge. Muna bhfreastalaíonn siad, glacann siad páirt san snáitheanna eisteacht agus labhairt. Ar chuma eile tá clár oideachais ullmhaithe doibh ag an múinteoir tacaíochta.

1.3.4 Comhtháthú le habhair eile:

Tá sé intuigthe go mbeidh an Ghaeilge agus an Ceol chomhtháite mar go bhfuil an-béim ar amhráin Ghaeilge agus ar an bhfilíocht i gcoitinne, *m.sh Naíonáin – Corpoideachas agus Ceol*

Ranganna 1 agus 2 - na hAmharcealaíona agus Ceol.... Ranganna 3 agus 4 – Matamaitic... Ranganna 5 agus 6 – Tíreolaíocht ...

Ní hionann seo le rá go mbíonn orainn bheith i gcónaí ag faire amach ar shlite chun Gaeilge a shníomh isteach i ngach uile ceacht! Tá Abhair faoi leith agus oireann comhtháthú dóibh; ina measc: Corpoideachais, Ealaín, Gnéithe éigin de SESE (Stair: Logainmneacha srl., Timpeallacht :Caiseal, dún, cill). Bhéadh sé suimiúil beagáinín Gaeilge a thabhairt isteach i Matamaitic (Triantán, cearnóg srl). Cabhróidh sé seo go mór le feabhsú Stór Focal agus tabharfaidh sé caoi do na daltaí a thuiscint go bhfuil saol eile ag an nGaeilge lasmuigh den rang Gaeilge amháin! Moltar dúinn seo a thrialladh ar thrí ócáidí sa bhliain ar a laghad. Tá fíor bhéim ar Aistriú Scileanna sa Churaclam Nua.

1.3.5 Measúnú

Ar na modhanna éagsúla measúnaithe a úsáidtear sa scoil seo tá:

- ◆ Dírbhreathnú an mhúinteora.
- ◆ Tascanna agus trialacha deartha ag an múinteoir.
- ◆ Bailiúcháin d'obair agus de thionscadail an pháiste.
- ◆ Scrúdaithe ceanntearma agus ceannbliana.

1.3.6 Obair bhaile

Tugtar obair bhaile oiriúnach sa Ghaeilge.

Deanfaimid iarracht an bhéim chéanna a chur ar éisteach, labhairt, léitheoireacht agus scríbhneoireacht mar shampla lirtiu no dán a fhoghlaimt de ghlanmheabhair.

Ní bhíonn an obair bhaile chéanna ag gach páiste sa rang.

1.3.7 Forbairt foirne

Tá múinteoirí sa scoil a bhfuil taithí ar leith acu ar mhúineadh na Gaeilge. Tá siad toilteanach tacaíocht/comhairle a thabhairt dá gcomhghleacaithe.

Ba mhaith linn mar fhoireann feabhas a chur ar ár gcuid Gaeilge. Is féidir linn níos mó Gaeilge a labhairt eadrainn go neamhfhoimiúil ar scoil.

Tá beartas ag an mBord Bainistíochta mar gheall ar an nGaeilge agus múinteoirí á bhfostú acu. Roghnaítear iarrthóirí a bhfuil an Scrúdú Cáilíochta sa Ghaeilge le baint amach acu in ionad iarrthóirí nach bhfuair oiliúint i dteagasc na Gaeilge.

1.3.8 Tuismitheoirí agus an Ghaeilge

Ce chomh lag is atá a gcuid Gaeilge féin, dar leo, bíonn dearcadh dearfach ag na tuismitheoirí i leith na Gaeilge. Is féidir leis an scoil cuidiú leis an dearcadh seo. Is féidir roinnt eolais a chur ar fáil dóibh siúd a bhfuil fonn orthu tacú le foghlaim a gcuid páistí, *m. sh. rannta/dánta/frásaí na seachtaine* a chur abhaile ó am go chéile sa litir nuacht míosiúil.

Is féidir le tuismitheoirí tacú leis an scoil. Is féidir leo An Ghaeilge a labhairt sa bhaile ó am go chéile/TG4/freastal agus páirt a ghlacadh in ócáidí Gaelacha sa scoil

Plean Gaeilge SN Naomh Fhiach

Is féidir cabhrú leo siúd atá ag iarraidh a gcuid Gaeilge féin a fhorbairt. Tugaimid eolais doibh faoi na cursaí Gaeilge atá ar siúl sa cheantar áitiúil, go mormhor cursaí do thuismitheoiri.

1.3.9 Comhionannas

Níl éagsúlacht idir na torthaí a bhaineann buachaillí agus cailíní amach sa Ghaeilge. Níl éagsúlacht ann ó thaobh dearcaidh de freisin.

Níl páistí ó chultúir éagsúla, mar shampla an Lucht Taistil, ag freastal Naomh Fhiach.

1.4 Slat tomhais

Déanfaidh an plean seo difríocht do mhúineadh agus foghlaim na Gaeilge in ár scoil. Na comhtharthaí a léireoidh go bhfuil dul chun cinn sásúil á dhéanamh ná:

- *Leanann ullmhúchán an mhúinteora an plean*
- *Leantar na nósanna imeachta atá sa phlean*

Beidh a fhios again gur comhlíonadh aidhmeanna an phlean on slat tomhais seo a leanas freisin: *a*

- *Aiseolas dearfach ón bhfoireann/ó dhaltai/ón bpobal/ó thuismitheoirí*
- *Aiseolas dearfach ó scoileanna dara leibhéal*
- *Tuairiscí ón gCigire/Tuairisc Scoile*
- *Páistí ag labhairt na Gaeilge lasmuigh de ranganna Gaeilge agus ag baint taitimh aisti*

Gluais

aiseolas	feedback
aithint	recognition
bainisteoireacht	management
béaloideas	folklore
bearna eolais	information gap, the missing information that makes communication necessary. It is used in

	communication exercises to establish the need for real communication.
béim	stress
brí ghinearálta	general gist
brioscáin	crisps
ceistiúchán	questionnaire
cnaguirlisí	percussion instruments
comhréir	syntax (Gaeilge, briathar ar dtús in abairt shimplí)
comhréiteach	compromise
comhtháite	integrated
comhthéacs	context
cognaíoch	cognitive
contanam	continuum
córasach	systematic
critéarthagartha	criterion-referenced
cuí (úsáid chuí)	appropriate (appropriate usage)
cúinsí	circumstances
cumarsáideach	communicative
cuspóirí	objectives
défhoghar	diphthong: /ua/, /ia/, /ai/, /au/
dibhéirseach	divergent
dílis (ábhar dílis)	authentic material: newspapers, forms, radio and television programmes
dioscúrsa	discourse
dírbhreathnú	observation
dlúth (níos dlúithe)	close (-er)
dlúthcheirnín	compact disc
dréacht	draft
earráidí	developmental errors
eiseamláirí	exponents
eispéaras (foghlama)	experience (learning)
fadhb	problem
feasacht teanga	language awareness
feidhm teanga	language function: the intended use or effect of language— for example to greet, to ask or answer a question (the exponent ‘hello!’ performs the function of greeting etc.)

fíricí	facts
físeán	video
foramharc	overview
forás	development
forbraíonn	develops
fogharluach na litreacha	phoneme-grapheme correspondence
forbairt	development
fúill-leabhair	scrapbooks
gabháil do	occupied with
gabhcumas	receptive skill (éisteacht agus léitheoireacht)
ginchumas	productive skill (labhairt agus scríbhneoireacht)
giniúint	production
gné	aspect
gníomhaíocht	an activity
graiféim	grapheme, written representation of a sound
greille	grid
grinnléitheoireacht	intensive reading
iarléitheoireacht	post-reading
idirghníomhach	interactive
idirlíon	internet
insamhlaithe	imaginary
ionchur	input
leideanna	clues
léitheoireacht leathan	extensive reading
líofacht	fluency
lom (consan)	consan gan athrú (not lenited or eclipsed)
luacháil	evaluation
measúnú	assessment
míleid	miscue
morfeolaíocht	morphology; morph = smallest grammatical unit, e.g. -faidh = aimsir fháistineach, -anna = iolra
mothúchánach	emotional
neamhfhoirmiúil	informal
oideachas sóisialta, imshaoil	SESE (Social, environmental and scientific education)

agus eolaíochta (OSIE)	
oideachas sóisialta, pearsanta agus sláinte (OSPS)	SPHE (Social, personal and health education)
oideas	recipe
rabhlóg	tongue-twister
réalaíche (níos)	realistic (more)
réamhchumarsáideach	pre-communicative
réamhinsint	prediction
ríomhaire(i)	computer(s)
rólghlacadh	role-playing
sainfhoclóir	specific vocabulary
sainiúil	characteristic
samhail	model
saoráid	facility
scileanna léitheoireachta	reading skills
scimeáil	surf (the internet)
scrábadh	scribbling
sealbhú teanga	language acquisition (of mother tongue usually, as opposed to formal language learning in school)
seiftiú	improvisation
séimhiú	lenition, represented by 'h'
spéisiúil	interesting
spléachadh	scanning the text for information
spraoi	play
sprioc	objective
snáithe (snáithaonad)	strand (strand unit)
straitéisí cúitimh	compensatory strategies (gestures, pointing)
straitéisí cumarsáide	communication strategies
súil thapa	skimming the text for gist
taoiléitheoireacht	silent reading
tascanna	tasks or problems posed in the second language; learners focus on the task
teagmhasach	incidental
tionscadal	project
tomhas	guess or riddle
tosca	circumstances

tráchtaireacht	commentary
treisiú	strengthen
tuairisciú	to report
tuin (chainte)	tone (of voice)